

MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI PÄIVÄKODISSA

Oulun kaupungin varhaiskasvattajien kokemuksia maahanmuuttaja-
taustaisen lapsen päiväkotiin sopeutumisen haasteista ja niihin vas-
taamisesta

Laakkonen Mirva
Syvänen Heini

Opinnäytetyö
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala / Hyvinvointialat
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

2019

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

Tekijä	Mirva Laakkonen & Heini Syvänen	Vuosi	2019
Ohjaajat	Voitto Kuosmanen & Mikko Ravantti		
Työn nimi	Maahanmuuttajataustainen lapsi päiväkodissa – Oulun kaupungin varhaiskasvattajien kokemuksia maahanmuuttajataustaisen lapsen päiväkotiin sopeutumisen haasteista ja niihin vastaamisesta		
Sivu- ja liitemäärä	71 + 2		

Opinnäytetyötutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, millaisia haasteita maahanmuuttajataustaiset lapset kohtaavat Oulun kaupungin päiväkodeissa, sekä millaisia keinoja varhaiskasvattajilla on auttaa lapsia näiden haasteiden kohtamisessa. Tuottamamme tiedon avulla Oulun kaupungin päiväkodit voivat kehittää maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatusta. Haastatteluissa työntekijät tuovat omia kokemuksiaan esiin lapsen silmin katsoen siitä, mitkä asiat ovat haasteita juuri lapselle ja millaista tukea lapsi tarvitsee kohtaamiinsa haasteisiin sopeutuakseen päiväkotiin. Työn teoreettinen viitekehys käsittelee maahanmuuttajataustaista lasta sekä maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatusta.

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, jonka tutkimusmenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Haastattelut toteutimme neljässä Oulun kaupungin päiväkodissa, joissa oli paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Haastateltavilla oli pitkä kokemus maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksesta. Teemahaastattelujen rungot laadimme keräämämme teoriatiedon pohjalta.

Opinnäytetyössämme keskeisimpiä maahanmuuttajataustaisen lapsen sopeutumisen haasteita ovat kielelliset ja kulttuuriset haasteet. Yhteisen kielen puuttuminen toi haasteita vertaisryhmässä toimimiseen, ohjeiden ymmärtämiseen sekä leikkiin ja toimintaan päiväkodissa. Uuteen kulttuuriin ja tapoihin sopeutuminen nähtiin haasteena. Tutkimuksemme mukaan työntekijöillä oli paljon tietoa vastata lapsen haasteisiin ja haasteet oli pyritty käntämään rikkauksiksi. Tärkeimpinä keinoina haasteisiin vastaamisessa nähtiin läsnäolo, koulutukset, eri tahoilta saatava tuki, kokemus ja sen jakaminen sekä kommunikoinnin tukena käytettävät menetelmät.

Asiasanat maahanmuuttajataustainen lapsi, varhaiskasvatus, sopeutuminen, kielelliset haasteet, kulttuuriset haasteet, varhaiskasvattaja, kvalitatiivinen tutkimus

School of Social Services, Health
and Sports
Degree programme of Social Ser-
vices
Bachelor of Social Services

Author	Mirva Laakkonen & Heini Syvänen	Year	2019
Supervisor	Voitto Kuosmanen & Mikko Ravantti		
Subject of thesis	A child with an immigrant background in a daycare center– Early childhood educators' experiences of challenges in the adaptation of a child with an immigrant background and meeting the challenges in daycare centres of Oulu City		
Number of pages	71 + 2		

The purpose of this thesis was to find out what kind of challenges children with an immigrant background face in daycare centres of Oulu City and how early childhood educators help children to meet these challenges. Daycare centres of Oulu City can use the information we have produced to improve the early childhood education of children with an immigrant background. The study is based on experiences of the early childhood educators we interviewed. The theoretical framework of this thesis deals with children with an immigrant background and their early childhood education.

Qualitative research and theme interviews were used as data collecting methods in this thesis. The interviews were made in four daycare centres of Oulu City and these daycare centres had a lot of children with an immigrant background. They also had a long experience of children with immigrant background and their early childhood education. Reference information was used to support and build the base for the interviews.

The most significant challenges revealed in this thesis were the cultural and language related challenges for children with an immigrant background. Missing a common language resulted in challenges with acting in a group with other children, understanding instructions from early childhood educators and problems with other daily activities of the daycare center. Briefly, adapting into the new culture and habits was seen as a challenge. On the other hand, according to our study, the early childhood educators had a lot of knowledge of how to cope with these challenges and turn them into cultural richnesses. The most important tools for meeting these challenges were active presence with the children, education, support, shared experience and methods to improve communication.

Key words child with an immigrant background, early childhood education, adaptation, language challenges, cultural challenges, early childhood educator, qualitative research

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	7
2.1	Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset.....	7
2.2	Laadullinen tutkimus	8
2.3	Analysointi	11
2.4	Eettisyys ja luotettavuus	13
3	MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI	16
3.1	Maahanmuuttajataustainen lapsi varhaiskasvatuksessa	16
3.2	Maahanmuuttajataustaisen lapsen kulttuuri-identiteetti	17
3.3	Maahanmuuttajataustaisen lapsen sosiaalisten suhteiden ja päiväkotiin sopeutumisen tukeminen	20
4	MAAHANMUUTTAJATAUSTAISEN LAPSEN VARHAISKASVATUS	24
4.1	Suomalainen varhaiskasvatus	24
4.2	Monikulttuurinen varhaiskasvatus.....	26
4.3	Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa	29
4.4	Vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa	33
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	36
5.1	Maahanmuuttajataustaiset lapset Oulun kaupungin päiväkodeissa.....	36
5.2	Maahanmuuttajataustaisen lapsen päivähoiton aloitus ja siihen liittyvät haasteet	37
5.3	Lapsen ja perheen kotoutumisen tukeminen päiväkodissa.....	42
5.4	Varhaiskasvattajien keinot vastata lasten haasteisiin	44
5.5	Maahanmuuttajataustaisen lapsen kieli ja kulttuuri.....	48
5.6	Maahanmuuttajataustaisen lapsen vuorovaikutus ja sosiaaliset suhteet	
	54	
5.7	Haasteet rikkautena.....	56
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	58
7	POHDINTA	65
	LÄHTEET.....	70
	LIITTEET	72

1 JOHDANTO

Opinnäytetyötämme innoitti maahanmuuttajataustaisten lasten määrällinen kasvu Pohjois-Pohjanmaalla. Infopankin (2017) mukaan eniten maahanmuuttajia on Oulun seudulla, joka on Pohjois-Pohjanmaan suurin kaupunki. Näin ollen saatoimme olettaa aiheen olevan ajankohtainen asuinalueellamme Oulussa. Kiinnostuimme oman asuinalueemme varhaiskasvatuksesta, jolloin rajasimme tutkimuksen koskemaan Oulun kaupungin päiväkoteja. Teimme taustaselvitystä siitä, missä Oulun kaupungin päiväkodeissa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Taustaselvityksen avulla saamamme tiedon mukaan valitsimme tutkimuksen kohteeksi päiväkoteja, joissa oli paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia ja joiden henkilökunta oli innostunut osallistumaan opinnäytetyöhömmе. Opinnäytetyöhön osallistuneilla haastateltavilla oli pitkä kokemus maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentelemisestä.

Koimme aiheen olevan ajankohtaisuutensa vuoksi erittäin tärkeä, sillä varhaiskasvattajat tarvitsevat tietoa siitä, kuinka maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatusta toteutetaan. Maahanmuuttajataustaisten lasten määrällinen kasvu vaatii varhaiskasvattajilta uudenlaisia tietoja ja taitoja, sillä heidän kanssaan toimiessa on kiinnitettävä huomiota erilaisiin asioihin kuin kantasuomalaisen lapsen kanssa toimiessa. Maahanmuutto on lapselle aina haaste, sillä se voi mm. haastaa lapsen identiteetin. Uusi kieli, kulttuuri ja ympäristö, joihin on sopeuduttava uudessa kotimaassa, nostavat valtaväestön asenteet tärkeään rooliin, sillä ne kertovat, mikä on sallittua ja mikä ei. (Halme & Vataja 2011, 11.) Opinnäytetyömme aiheen valintaa ohjasi kiinnostus maahanmuuttajataustaisen lapsen rooliin ja haasteisiin päiväkodissa, sillä halusimme tietoa siitä, miten lapsi sopeutuu päiväkotiin. Halusimme saada tietoa lapsen kohtaamista haasteista päiväkodissa; siitä miten hänet otetaan vastaan päiväkodissa, miten muut lapset toimivat maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa sekä millaista lapsen leikki ja toiminta on päiväkodissa.

Maahanmuuttajataustaisen lapsen päiväkotiin sopeutumisen haasteista kiinnostuamme meillä nousi kiinnostus myös sopeutumisen haasteisiin vastaamisesta. Halusimme saada tietoa siitä, miten ja millaisin keinoin varhaiskasvattajat vastaavat maahanmuuttajataustaisen lapsen päivähoitossa esiin tuleviin haasteisiin. Aihetta pohdiskeltuamme tutkimuskysymykseksi vahvistui maahanmuuttajataustaisen lapsen päiväkotiin sopeutumisen haasteet ja niihin vastaaminen. Halusimme opinnäytetyön tutkimuskysymysten kautta vahvistaa omaa ammattitaitoamme saaden laajempaa tietoa maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatukseen sopeutumisesta sekä saada itsellemme keinoja sopeutumisen haasteisiin vastaamisesta. Lisäksi tarkoituksenamme oli tuottaa Oulun kaupungin päiväkodeille tietoa, jonka avulla maahanmuuttajataustaisten lasten päiväkotiin sopeutumista voidaan tukea.

Opinnäytetyömme on toteutettu laadullisena tutkimuksena ja aineisto on kerätty teemahaastatteluja tekemällä. Päiväkodin henkilökunta toimi tutkimuksessamme maahanmuuttajataustaisten lasten äänenä omien kokemustensa pohjalta, pyrkien näkemään lasten päiväkotiin sopeutumisen haasteita heidän näkökulmasta käsin. Lisäksi he kertoivat, kuinka he työntekijöinä näihin haasteisiin vastaavat.

Työn alussa kerromme opinnäytetyömme toteutuksesta ja avaamme opinnäytetyömme tavoitteet ja tutkimuskysymykset. Lisäksi pohdimme työmme eettisyyttä ja luotettavuutta. Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys rakentuu maahanmuuttajataustaisen lapsen ja maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatukseen liittyvän teorian ympärille. Pyrimme siihen, että teoreettinen viitekehys toimii vuoropuheluna aineiston analyysin eli tutkimustulosten kanssa. Lopuksi esittelemme tutkimustuloksiimme perustuvat kattavat johtopäätökset. Johtopäätöksiin on koottu tutkimuskysymyksemme kannalta keskeisimmät lopputulokset sekä aineiston analyysissä keskeisimpänä nousseet asiat. Opinnäytetyömme pohdintaosiossa käymme läpi opinnäytetyöprosessiamme, työn aikana esiin tulleita seikkoja, pohdimme työn luotettavuutta, jaamme ideoita esiin tulleista jatko-tutkimusaiheista, sekä pohdimme omaa ammatillista kehittymistämme opinnäytetyön myötä.

2 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

2.1 Opinnäytetyön tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää, millaisia haasteita maahanmuuttajataustainen lapsi kohtaa sopeutuessaan päiväkotiin. Tähän tavoitteeseen haimme vastausta Oulun kaupungin päiväkotien varhaiskasvatustyöntekijöiltä. Haastatelimme päiväkodin työntekijöitä maahanmuuttajataustaisen lapsen päiväkotiin sopeutumisen haasteista ja siitä, kuinka he työntekijöinä vastasivat näihin lapsen kohtaamiin haasteisiin. Opinnäytetyömme painottuu nimenomaan siihen, miten asiat ovat lapsen näkökulmasta katsottuna ja millaista tukea lapsi tarvitsee kohtaamiinsa haasteisiin. Tavoitteenamme on tuottaa tietoa, jonka avulla Oulun kaupungin päiväkodit voivat kehittää maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatusta. Opinnäytetyömme voi toimia Oulun kaupungin maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen tukena. Samalla kehitämme itseämme varhaiskasvattajina opinnäytetyön myötä.

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksenä on maahanmuuttajataustaisen lapsen päiväkotiin sopeutumisen haasteet ja niihin vastaaminen Oulun kaupungin päiväkodeissa. Tutkimuskysymykseemme haimme vastausta seuraavien kysymysten avulla:

1. Millaisia haasteita maahanmuuttajataustainen lapsi kohtaa sopeutuessaan päiväkotiin?
2. Millaisia keinoja varhaiskasvattajilla on vastata maahanmuuttajataustaisen lapsen päiväkotiin sopeutumisen haasteisiin?

2.2 Laadullinen tutkimus

Tavoitteena laadullisessa eli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on ymmärtää tutkimuskohdetta. Usein tutkimus alkaa siitä, että tutkija pyrkii kartoittamaan kentän, jossa hän toimii. Laadullisessa tutkimuksessa usein keskitytään varsin pieneen määrään tapauksia ja pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri ei olekaan sen määrä vaan laatu. Tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuskohteensa yhteiskunnallisiin yhteyksiinsä ja antamaan siitä historiallisesti yksityiskohtaisen ja tarkan kuvan. Laadullinen tutkimus tuo ymmärrystä tutkittavaa ilmiötä kohtaan laadun, ominaisuuksien ja merkitysten kautta. Tutkimuksessa korostetaan kohteen tarkoitusta sekä merkitystä. Tutkimuksessa teoria toimii sekä keinona, joka auttaa tutkimuksen tekemisessä, että päämääränä, jossa pyritään tutkimuksen avulla kehittämään teoriaa edelleen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 176; Eskola & Suoranta 2005, 18; Jyväskylän yliopisto 2015.)

Laadullista menetelmäsuuntausta käytettäessä, on aina pohdittava, mitä tutkimuksessa tutkitaan. Tämä edellyttää tutkimuksen tekijöiltä täsmentämistä siihen, tutkitaanko kokemuksiin vai käsityksiin liittyviä merkityksiä. Kokemus on aina omakohtainen, kun taas käsitykset kertovat yhteisön perinteellisistä ja tyypillisistä tavoista ajatella yhteisössä. Näistä kokemusten ja käsitysten eroista on tärkeää olla selvillä, kun tutkija asettaa tutkimuksensa tutkimusongelmaa ja tavoitteita. Tutkimuksessa, joka on tehty käyttäen laadullista menetelmäsuuntausta, tarkastellaan merkitysten maailmaa, joka on ihmisten välinen ja sosiaalinen. Nämä merkitykset ilmenevät suhteina ja niiden muodostamina merkityskokonaisuuksina, jotka taas vuorostaan ilmenevät ihmisistä lähtöisin olevina ja ihmisiin päätyvinä tapahtumina, kuten toimintana, ajatuksina ja yhteiskunnallisina rakenteina. (Vilkkä 2005, 97-98.)

Kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata todellista elämää. Tämä sisältää ajatuksen siitä, että todellisuus on moninainen. Tutkimuksessa on huomioitava, ettei todellisuutta voi jakaa mielivaltaisesti osiin. Tapahtumat muovaavat

toinen toistaan samanaikaisesti ja näin ollen on mahdollista löytää monen suuntaisia suhteita. Laadullisessa tutkimuksessa kohdetta pyritään tutkimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkijan on muistettava arvolähtökohdat, sillä arvot muovaavat sitä, miten ymmärrämme tutkittavia ilmiöitä. Myöskään objektiivisuutta ei ole mahdollista saavuttaa perinteisessä mielessä, sillä tutkija eli tietäjä, ja se, mitä tiedetään, kietoutuvat saumattomasti toisiinsa. Voidaankin todeta, että laadullisessa tutkimuksessa pyritään ennemminkin löytämään tai paljastamaan tosiasioita, kuin entä todentamaan jo olemassa olevia totuusväittämiä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157.)

Laadullisen aineiston keruussa käytetään aineiston riittävyteen ja kylläisyyteen viittaavaa saturaation käsitettä, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkija alkaa kerätä aineistoa päättämättä etukäteen, miten monta tapausta hän tutkii. Esim. Haastatteluja voidaan pitää niin kauan, kuin ne tuovat tutkimusongelman kannalta uutta tietoa. Aineisto on riittävä silloin, kun samat asiat alkavat kertautua haastattelussa, eli saturaatio on tapahtunut. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 177.)

Valitsimme tutkimuksemme menetelmäsuuntaukseksi laadullisen eli kvalitatiivisen tutkimuksen. Laadullinen tutkimus keskittyy tyypillisesti pieneen määrään tapauksia, jonka vuoksi myös opinnäytetyössämme olemme keskittyneet vain muutamien Oulun kaupungin päiväkodin maahanmuuttajataustaisiin lapsiin. Analysoimme tutkimustulokset mahdollisimman perusteellisesti ja keskityimme määrän sijasta laatuun. Käytämme tiedonkeruumenetelmänä haastattelua, jonka avulla pyrimme saamaan selville uutta tietoa maahanmuuttajataustaisten lasten sopeutumisesta ja sen haasteista Oulun kaupungin päiväkodeissa. Lisäksi pyrimme tuottamaan tietoa siitä, kuinka päiväkotien varhaiskasvattajat voivat näihin mahdollisiin sopeutumisen haasteisiin vastata.

Haastattelu

Haastattelua on laadullisessa tutkimuksessa käytetty hyvin yleisenä tiedonkeruumenetelmänä. Haastattelun tavoitteena on selvittää, mitä jollakulla on mielessä.

Haastattelu on tilanne, jossa haastattelija esittää kysymyksiä haastateltavalle. Haastattelu on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, sillä siinä ollaan tutkittavan kanssa suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa. Haastattelun etuja tiedonkeruumenetelmänä ovat joustavuus aineistoa kerätessä, sen aiheiden mahdollinen uudelleenjärjestäminen haastattelun edetessä, sekä vastausten tulkitsemisen mahdollisuus, joita ei esim. postikyselyssä ole. Haastattelu voidaan valita tiedonkeruumenetelmäksi esim. silloin, kun kysymyksessä on vähän kartoitettu tai tuntematon alue ja halutaan nähdä vastaaja ilmeineen ja eleineen, tai kun halutaan selventää saatavia vastauksia tai syventää saatavaa tietoa. Yksi haastattelun suuri etu on myös se, että haastateltavat on mahdollista tavoittaa myös myöhemmin, jos on tarpeen täydentää aineistoa. Haastattelun lajeista olemme valinneet käytettäväksemme teemahaastattelun. Teemahaastattelu on lomake- eli strukturoidun haastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto, joka tarkoittaa sitä, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat etukäteen tiedossa, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuu. (Eskola & Suoranta 2005, 85; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 199-201, 203).

Valitsimme opinnäytetyötutkimuksemme tiedonkeruumenetelmäksi haastattelun sen monipuolisuuden ja joustavuuden vuoksi. Haastatteluiden toteuttaminen vaati laaja-alaista perehtymistä aiheeseen liittyvään teorian tietoon. Teorian tieto toimi pohjana teemahaastattelun rakentamiselle. Haastattelujen kautta selvitimme esimerkiksi sitä, millaisia haasteita maahanmuuttajataustainen lapsi kohtaa päiväkodissa, miten hän käyttäytyy erilaisissa tilanteissa yhteisen kielen puuttuessa, miten hän leikkii ja kommunikoi muiden lasten kanssa ja millainen vaikutus kieli- ja kulttuurieroilla on maahanmuuttajataustaisen lapsen sosiaalisiin suhteisiin ja päiväkodin toimintaan osallistumiseen, sekä lopuksi sitä, kuinka varhaiskasvattajat näissä päiväkodeissa vastaavat esille tulleisiin haasteisiin. Haastattelu toimi tutkimuksemme tiedonkeruumenetelmänä erittäin hyvin, sillä pääsimme haastattelutilanteissa esittämään lisäkysymyksiä ja pyytämään tarkennuksia vastauksiin, jolloin saavutimme haastatteluilla juuri sen tiedon, mihin vastauksia haimme. Haastattelua tiedonkeruumenetelmänä käyttämällä pyrimme saamaan

tietoa päiväkotien varhaiskasvattajilta, eli heiltä, jotka näiden maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa päivittäin toimivat, ja jotka heitä jatkuvasti työssään havainnoivat. He osaavat kuvailla lasten käytöstä ja toimintaa päivittäisissä tilanteissa ja he pystyvät tuomaan nämä omat havaintonsa ja kokemuksensa haastattelun kautta meille tietoon.

Laadimme haastateltaville saatekirjeen, jossa kerroimme tarkemmin opinnäytetyöstämme (liite 1.). Toimitimme saatekirjeen ja haastatteluteemat (liite 2.) haastateltaville noin viikkoa ennen sovittua haastattelu-aikaa. Tutkimukseemme osallistui kuusi varhaiskasvattajaa neljästä eri Oulun kaupungin päiväkodista. Haastateltavista 4 toimi lastentarhanopettajana ja 2 lastenhoitajana. Kaikilla heillä oli vuosien kokemus alalta ja maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentelestä. Tutkimukseemme osallistuneet päiväkodit ovat Meri-Toppilan päiväkotit, Kangaspuiston päiväkotit, Kalliolan päiväkotit ja Merikosken päiväkotit. Päiväkodit sijaitsevat alueellisesti lähellä toisiaan ja kaikissa päiväkodeissa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Toteutimme haastattelut parihaastatteluina, joka sopi parhaiten sekä meille, että päiväkodeille. Yhteen haastatteluun käytimme aikaa yhden tunnin, mikä riitti hyvin laaja-alaisen haastattelutiedon saamiseksi.

2.3 Analysointi

Laadullisessa tutkimuksessa analyysi ja tiedonkeruu vuorottelevat keskenään. Aineisto analysoidaan ja analyysin jälkeen haetaan uutta aineistoa, joka taas analysoidaan. Analyysin tarkoituksena on tuoda vastauksia tutkimustehtävään sekä erottaa aineistosta olennainen. Analyysin aloittamiseksi on arvioitava opinnäytetyön tavoite ja tutkimustehtävät yhä uudelleen ja uudelleen. Laadullisen tutkimuksen analyysi alkaa tutkimusongelmaan liittyvän aineiston keräämisellä. Aineistoa kerätään erilaisin tiedonkeruumenetelmin. (Kananen 2014, 99; Kajaanin AMK 2018.)

Aineiston keräämisen jälkeen kerätty ja useimmiten monessa muodossa oleva aineisto litteroidaan (yhteismitallistetaan). Litteroinnilla tarkoitetaan eri aineistomuotojen saattamista yhteen muotoon. Litteroinnin jälkeen tekstiä tarkastellaan tutkimusongelman ja tutkimuskysymysten näkökulmasta, jolloin niiden pohjalta etsitään aineistosta ne tekstit, jotka liittyvät tutkittavaan ilmiöön. Tekstikokonaisuudet tiivistetään niin, että kokonaisuudelle voidaan antaa sisältöä kuvaava ilmaisu eli koodi. Koodi kertoo tekstin asiasisällön. Aineiston jaottelun jälkeen koodien avulla muodostetaan omat ryhmät ja näille ryhmille annetaan nimet eli sisällöt ns. luokitellaan. Laadullisessa tutkimuksessa luokittelujen tekeminen on keskeisessä asemassa. Luokittelu tapahtuu joko aineistolähtöisesti tai teoriapohjaisesti. Aineistolähtöisesti luokiteltu teksti muodostuu sen mukaan, mitä aineistosta löydetään. (Kananen 2014, 99–100; 2017, 141.)

Aineiston analysoinnin aloitimme litteroimalla kaikki nauhoitetut haastattelut muutamana päivänä kuluessa niiden toteutuksesta, aina ennen seuraavan haastattelun tekemistä. Halusimme pitää tutkimustulokset mahdollisimman luotettavina, joten litteroimme äänitteet sanasta sanaan omiksi tiedostoikseen, kirjaten ylös myös haastateltavien käyttämää elekieltä ja naurua. Käytimme litteroidessamme värikoodeja, joilla tunnistimme haastateltavat toisistaan myös sen jälkeen, kun luokitteluvaiheessa kokosimme kolmesta litteroidusta tiedostosta vain yhden tiedoston. Tässä vaiheessa kuitenkin olisi ulkopuolisen ollut enää mahdotonta haastateltavien identiteettiä tunnistaa. Toteutimme luokittelun, aineistolähtöistä menetelmää käyttäen, lajittelemalla litteroidut haastattelutulokset luomamme teema-haastattelurungon teemojen alle. Tässä vaiheessa myös jätimme pois analyysistä kaikki tutkimuksemme kannalta epäolennaiset asiat ja pyrimme löytämään aineistosta vain tutkimuskysymykseemme vastaavat asiat. Viimeistelimme analyysin kirjoittamalla tutkimustulokset auki teema kerrallaan. Tässä vaiheessa poimimme vastauksista joitakin suoria lainauksia tukemaan tutkimustulostemme esittelyä ja keventämään lopullista tekstiä.

2.4 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksen tekeminen kietoutuu tutkimusetiikkaan eli hyvän tieteellisen käytännön noudattamiseen, joka kulkee mukana tutkimusprosessin ideointivaiheesta aina tutkimustuloksista tiedottamiseen asti. Tutkimusetiikka velvoittaa kaikkia tutkimuksen tekijöitä. Tutkimusetiikalla tarkoitetaan yleisesti sovittuja pelisääntöjä suhteessa mm. kollegoihin ja tutkimuskohteeseen. Hyvän tieteellisen käytännön perusteiden mukaisesti tutkijat noudattavat eettisesti kestäviä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, jolla tarkoitetaan sitä, että tutkijat käyttävät tutkimuksessaan tiedeyhteisön hyväksymiä tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä. Tiedonhankinnassa hyvällä tieteellisellä käytännöllä tarkoitetaan sitä, että tutkija perustaa tiedonhankintansa oman alan tieteellisen kirjallisuuden tuntemukseen, muihin asianmukaisiin tietolähteisiin, havaintoihin ja oman tutkimuksensa analysointiin. (Vilka 2005, 29-30.)

Tutkimuseettisten perusteiden mukaan tietojen käsittelyssä keskeistä on luottamuksellisuus ja anonymiteetti, eikä tutkijan tule koskaan tietojen käsittelyn luottamuksellisuuden luvattaessaan luvata enempää kuin hän pystyy käytännössä täyttämään. Myös edelleen tietoja julkistaessa luottamuksellisuuden säilyttämisestä ja anonymiteettisuojusta on huolehdittava. Laajalla työhön ja siihen liittyvän teorian perehtymisellä saadaan tuotettua mahdollisimman luotettavaa tietoa. Eettisiä ohjeita noudattavassa työssä tulisi käyttää mahdollisimman tarkkoja lähdeviittauksia. Tarkat lähdeviittaukset kunnioittavat tekijänoikeuksia. Opinnäytetyössä, tulosten tallentamisessa ja esittämisessä sekä tutkimusten ja niiden tulosten arvioinnissa tulee noudattaa rehellisyyttä, yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. Tutkimuksessa tulee soveltaa tutkimuksien kriteerien mukaisia tiedonhankinta-, tutkimus-, ja arviointimenetelmiä. (Eskola & Suoranta 2005, 56-57; Mäkinen 2005, 186-188; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 23-25.)

Olemme motivoituneet opinnäytetyöhömmä ja paneudumme sen kautta omaan alaamme tunnollisesti. Käytämme tässä työssämme luotettavaksi havaittuja lähteitä, emmekä käytä tietoa, jonka lähteen luotettavuudesta olemme epävarmoja.

Olimme heti opinnäytetyötämme aloittaessamme yhteydessä Oulun kaupungin varhaiskasvatusjohtajaan ja valikoimme yhteistyöpäiväkotimme hänen neuvonsa mukaisesti. Kun olimme saaneet Oulun kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta opinnäytetyöllemme vaaditun hyväksytyt tutkimusluvan, olimme yhteydessä Oulun kaupungin päiväkoteihin. Päiväkotien johtajien ollessa kiinnostuneita opinnäytetyöstämme, kysyivät he työntekijöidensä kiinnostusta osallistua haastatteluihin, jolloin osallistuminen on koko prosessin ajan ollut kaikille osapuolille vapaaehtoista.

Toteutimme tutkimuksemme yksityiskohtaisesti ja asetettujen vaatimusten mukaisesti suunnitellen, toteuttaen ja raportoiden. Varmistimme opinnäytetyötä varten toteutettujen haastatteluiden haastateltavien anonyymeinä pysymisen, aineiston oikeaoppisen tallentamisen ja analysoinnin sekä teoreettisten aineistojen asianmukaisen käytön. Teemahaastattelurunkoa rakentaessamme, huomioimme tutkimuksen eettiset periaatteet muodostaen teemat ja kysymykset niin, etteivät kysymykset olleet liian henkilökohtaisia, eivätkä johdatelleet vastaajaa tiettyihin lopputuloksiin. Kerroimme haastateltaville jo saatekirjeessä tutkimuksemme tarkoituksesta ja heidän roolistaan siinä. Haastattelutilanteissa eettisyyden huomioimme kysymällä haastateltavilta luvan haastattelujen nauhoittamiseen ja kertomalla heille materiaalin säilytyksestä ja hävittämisestä, sekä anonyymina pysymisestä. Haastateltavien nimien sijasta käytimme litterointivaiheessa värikoodeja ja haastattelutiedot ja -äänitteet poistimme heti litteroinnit tehtyämme. Myöskin litterointitiedostot hävitämme asianmukaisesti heti opinnäytetyön valmistuttua. Eettisiä arvoja kunnioittaen, opinnäytetyössämme esitetty tieto on alkuperäistä ja muuttamatonta ja käytetyt lähteet on aina asianmukaisesti tuotu ilmi. Olemme muokanneet vain sellaisia asioita, jotka muuten paljastaisivat haastateltavan identiteetin ja ovat siis tiedoltaan merkityksettömiä. Kannamme vastuun tutkimuksen virheistä, puutteista ja tuottamastamme tutkimustiedosta.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta lisää tutkijan tarkka kuvaus tutkimuksen toteutuksesta. Tarkkuutta tulisi noudattaa tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Ai-

neiston tuottamisesta tulisi kertoa mahdollisimman selvästi ja totuudenmukaisesti. Esimerkiksi haastattelu- ja havainnointitutkimuksessa tulisi kertoa olosuhteista ja paikoista, joissa kerättiin aineistot. Lisäksi tulisi kertoa haastatteluihin käytetty aika, mahdolliset häiriötekijät, virhetulkinnat haastattelussa sekä tutkijan oma arviointi tilanteesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 227.)

Tieteellisen tutkimuksen luotettavuutta mitataan reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Reliabiliteetilla tarkoitetaan tulosten pysyvyyttä, eli sitä, että tutkimusta uusittaessa saadaan samat tutkimustulokset. Se liitetään tutkimuksen toteuttamiseen. Validiteetilla taas tarkoitetaan oikeiden asioiden tutkimista. Se liitetään tutkimuksen suunnitteluun sekä aineiston analyysin oikein toteuttamiseen. Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan mitata arvioitavuudella, tulkinnan ristiriidattomuudella, luotettavuudella tutkitun kannalta sekä saturaatiolla. Myös dokumentaatio tuo työlle merkittävää uskottavuutta. Kaikki ratkaisut ja valinnat tutkimuksen eri vaiheissa tulee perustella. Esimerkiksi tiedonkeruu-, analysointi- ja tulkintamenetelmiä valitessa kirjataan valinnan syyt ja perustelut. (Kananen 2014, 146–147; 2010, 71; 2010, 69.)

Opinnäytetyön tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi haastattelimme eri tehtävissä toimivia maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskenteleviä kasvatushenkilöitä useasta eri päiväkodista. Ennen työntekijöiden haastattelua selvitimme, että kaikilla haastateltavilla on varmasti kokemusta maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentelystä. Luotettavuuden säilyttämiseksi litteroimme tutkimusaineiston sanantarkasti, emmekä luovuttaneet litteroitua tai nauhoitettua materiaalia kenellekään. Käytämme opinnäytetyömme tuloksia esitellessä suorina lainauksina litteroidusta aineistosta, jotta haastateltavien oma ääni tulee tutkimuksessa selkeästi esiin. Perehdyimme myös muihin Suomessa tehtyihin maahanmuuttajataustaisiin lapsiin liittyviin tutkimuksiin, joiden kautta saimme lisävahvistusta tutkimustulokselle.

3 MAAHANMUUTTAJATAUSTAINEN LAPSI

3.1 Maahanmuuttajataustainen lapsi varhaiskasvatuksessa

Maahanmuuttajataustaisten lasten määrä on kasvanut suomalaisessa varhaiskasvatuksessa nopeasti ja sen odotetaan kasvavan edelleen. Vaikka pääkaupunkiseudulla maahanmuuttajia on huomattavasti enemmän, on myös Pohjois-Pohjanmaalla heidän määränsä kasvussa. Eniten maahanmuuttajia on Oulun seudulla, joka on Pohjois-Pohjanmaan suurin kaupunki. Vuonna 2003 Oulussa on ollut noin 2000 maahanmuuttajaa. Vuonna 2014 maahanmuuttajia oli yli 4500 ja vuonna 2017 jo noin 5790. Kasvua on siis selvästi tapahtunut, joka osoittaa myös sen, miksi opinnäytetyöllemme on tarvetta. (Halme & Vataja 2011, 5; Köngäs 2015; Infopankki 2017.)

Maahanmuuttaja käsitteenä tarkoittaa väliaikaisesti tai pysyvästi synnyinmaastaan toiseen maahan muuttavaa henkilöä. Maahanmuuttoa voidaan jaotella sen syyn mukaan. Siirtolaiseksi kutsutaan heitä, jotka muuttavat pysyvässä tarkoituksessa toiseen maahan hankkimaan toimeentulonsa sieltä. Pakolaiseksi taas kutsutaan kotimaansa ulkopuolella olevaa henkilöä, jolla on aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi esim. rodun, uskonnon, kansallisuuden tai poliittisen mielipiteen vuoksi omassa kotimaassaan. Turvapaikanhakijat ovat henkilöitä, jotka hakevat oleskeluoikeutta ja suojaa toisesta maasta. Heidän on jätettävä turvapaikkahakemus heti maahan tullessaan tai pian sen jälkeen, eikä heitä voida kutsua pakolaisiksi, ennen kuin heille myönnetään pakolaisstatus. Toisen polven maahanmuuttajasta puhuttaessa tarkoitetaan Suomessa syntynyttä henkilöä, jonka vanhempi tai vanhemmat ovat maahanmuuttajia. Maahanmuuttajataustaisella lapsella tässä opinnäytetyössä tarkoitamme kaikkia näitä edellä mainittuja. (Paavola & Talib 2010, 30; Halme & Vataja 2011, 8; Helamaa 2018.)

Monikulttuurisuudella eli interkulttuurisuudella tarkoitetaan aktiivista kulttuurien välistä vuorovaikutusta, eli toisilta oppimista ja kulttuurien toisiinsa sulautumista.

Suomessa monikulttuurisuuden käsitteeseen voidaan yhdistää mm. maahanmuuttajat ja heihin liittyvät kysymykset; kieli- ja kulttuurikysymykset, uskonnot ja maailmankatsomukset sekä syrjäytyminen. On kuitenkin muistettava, että kunkin ryhmän sisältä löydettävät ns. ääripäät löytyvät myös valtaväestöstä. Ongelmalista on, että monikulttuurisuus kohtaa paljon valtaväestön stereotypioita. Näiden stereotyyppisten näkökulmien seurauksena lapsi usein nähdään ikään kuin ennalta määriteltynä, ja hänen oppimisestaan ja käyttäytymisestään, sekä myös tulevaisuudestaan, tehdään helposti vääränlaisia johtopäätöksiä, joka voi olla lapsen kehitykselle tuhoavaa. (Paavola & Talib 2010, 26-28.)

Monikulttuuriset lapset lisääntyvät päiväkodeissa vuosi vuodelta. Maahanmuuttajataustaisten lasten määrän kasvu tuo päiväkotien henkilöstölle eteen täysin uusia asioita. Kun maahanmuuttajataustaisia lapsia on päiväkodissa vain vähän, saattavat varhaiskasvattajat jatkaa työtään entiseen tapaan. Sen sijaan, jos päiväkotiin tulee paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, varhaiskasvattajat eivät enää välttämättä tiedä, miten toimitaan. Siksi olisi tärkeää, että varhaiskasvattajia koulutettaisiin kulttuuriseen moninaisuuteen. Monikulttuurisuus tulee osaksi jokaisen varhaiskasvattajan arkea ja he joutuvat miettimään, kuinka opettavat suomea ja kuinka ottaa kaikki eri uskonnot ja kulttuurit huomioon. Yhteisen kielen puute aiheuttaa haasteita varhaiskasvatushenkilöstölle. Lapselle on tärkeää erilaisten arvomaailmojen molemminpuolinen kunnioitus ja arvostaminen, ja kasvattajan positiivisella asenteella lapsen edustamaa kulttuuria ja taustaa kohtaan onkin suuri merkitys. (Paavola & Talib 2010, 74-75; Halme & Vataja 2011, 5.)

3.2 Maahanmuuttajataustaisen lapsen kulttuuri-identiteetti

Maahanmuutto on lapselle aina haaste, sillä se voi mm. haastaa lapsen identiteetin. Uusi kieli, kulttuuri ja paikka, joihin on sopeuduttava uudessa kotimaassa nostavat valtaväestön asenteet tärkeään rooliin, sillä ne kertovat, mikä on sallittua ja mikä ei. Lapsi määrittelee itsensä usein sukupuolensa, perheensä tai päiväkotiryhmänsä kautta. Hän saattaa mieltää itsensä myös kulttuurin, uskonnon tai kielen edustajaksi. Kriteeri valikoituu yleensä tilanteen mukaan. Identiteetti

muuttuu jatkuvasti. Kulttuuri ja identiteetti ovat yhteydessä toisiinsa ja kulttuuri-identiteetillä tarkoitetaan samaistumista kansalliseen tai etniseen kulttuuriin. Lapsen tasapainoisen kulttuuri-identiteetin muodostumiseen vaikuttaa päiväkodin ja vanhempien välillä sovitut periaatteet. Kasvatuksessa tulee välttää lapsen joutuminen kahden kulttuurin ristivetoon. Lapsen on tärkeää saada päiväkodissa kokemus siitä, että niin häntä, kuin hänen kulttuuriaan ja kieltänsäkin arvostetaan. Niin vanhempien myönteinen suhtautuminen omaan kulttuuriinsa, kuten myös halu siirtää se tulevalle sukupolvelle estämättä lasta samalla sopeutumasta uuteen, helpottaa lapsen kahteen kulttuuriin kasvamista. Lapsen identiteetti vahvistuu, kun tietoisuus omista juurista ja perinteestä syvenee. Vahvan identiteetin omaava lapsi on avoimempi uusille asioille. Lapsi katsoo itseään muiden silmin ja hän näkeekin itsensä leikkikavereiden ja varhaiskasvattajien kasvoista. Hymyilevät kasvot näkevä lapsi kokee olevansa hyvä ja arvokas. (Halme & Vataja 2011, 11-12.)

Lapset kiinnittävät ensimmäisenä huomion etnisiin ärsykkeisiin, kuten ihonväriin, kieleen ja ruoka- tai juhlakulttuurin eroavaisuuksiin. Etninen tietoisuus kehittyy kokemusten, kontaktien ja kognitiivisten taitojen kautta. Pienetkin lapset osaavat kiinnittää huomioita ihmisten ulkoisiin eroihin. Heillä voi olla ennakkoluuloja tai kielteisiä ajatuksia niitä henkilöitä kohtaan, joiden ulkonäkö tai tavat ovat erilaisia kuin mihin lapsi on tottunut. Lapsella voi olla myös kielteinen asenne vähemmistöön kuuluvia ihmisiä kohtaan, mikä heijastuu perheen ja muiden aikuisten asettamasta suhtautumisesta ja ennakkoluuloista. Lapset sosialisoituvat vanhempiensa kulttuuriin arjen askareiden, ruokien ja käytäntöjen kautta. Kotona lapsi ottaa mallia aikuisten käyttäytymisestä ja vuorovaikutuksesta. Lapset sisäistävät uskontoa ja vuoden sisällä olevat uskomukset ja käytännöt. Tärkeimmässä roolissa on kuitenkin kieli, joka opitaan perheen välittämänä. Positiivinen kuva omasta yhteisöstä ja kulttuurista tukee lapsen samaistumista ryhmään sekä oman identiteetin kehittymistä. Lapsen aloittaessa päiväkodin hän voi joutua arvioinnin ja vertailun kohteeksi. Häneen voi kohdistua erinäisiä mielipiteitä hänen kulttuuriaan ja etnisyyttään koskien. Mielikuvaan omasta etnisyydestä vaikuttaa

perheen asenteiden lisäksi yhteiskunnan suhtautuminen ja stereotypiat. Negatiiviset ja ikävät kommentit ja kokemukset voivat haavoittaa lasta. Päiväkodin rooli on merkittävä erilaisten mielikuvien synnyttäjänä ja ylläpitäjänä. Päiväkodin tehtävänä on tutustuttaa maahanmuuttajalapsen uuteen kulttuuriympäristöön. Valta-kulttuuri tulee esiin laulujen, tarinoiden, traditioiden, pelien ja leikkien kautta. Kulttuuriin liittyvät arvot heijastuvat lasten käyttäytymisessä sekä lapsiin ja aikuisiin suhtautumisessa. Varhaiskasvattajan tehtävänä on kohdata jokainen lapsi kunnioittavasti ja tasa-arvoisesti, sekä varmistaa heidän pääsemisensä ryhmän tasaveroiseksi jäseneksi. (Laine 2014, 77-80; Halme & Vataja 2011, 12.)

Vuorovaikutustaidoilla sekä itsensä ilmaisemisen kyvyillä ja muiden ymmärtämisellä on merkittävä vaikutus identiteettiin. Oman ja muiden kulttuuritaustan ymmärtäminen ja kunnioittaminen on edellytys sille, että voi toimia vuorovaikutuksessa erilaisista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa. Varhaiskasvatuksen tulee edistää lasten kulttuurista osaamista sekä tukea lasten vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja. On tärkeää, että aikuinen ohjaa lapsia tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Lapset mieltävät usein henkilöstön mallin siihen, kuinka he kohtaavat erilaiset ihmiset sekä kielelliset, kulttuuriset ja katsomukselliset moninaisuudet. Lasten kanssa harjoitellaan hyviä käytöstapoja, toisen ihmisen asemaan asettumista, asioiden tarkastelua eri näkökulmista sekä ristiriitatilanteiden selvittämistä. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen kulttuuri-identiteetin rakentumista ja vahvistumista. Erilaiset tiedot, kokemukset ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kulttuurin omaksumista ja käyttöä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 23.)

Varhaiskasvatuksessa lapsella on aina oikeus leikkiä, oppia leikkien ja saada onnistumisen kokemuksia sekä muodostaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa kautta. Varhaiskasvatus kunnioittaa yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta ja sen tulee tulla ilmi toiminnassa. Henkilöstön tehtävänä on luoda ilmapiiri, joka kunnioittaa moninaisuutta. Lapsen taustaa, kulttuuria ja perhettä tuetaan niin, että jokainen lapsi voi tuntea ne arvokkaaksi. Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Lapsille tulee tarjota erilaisia

tilaisuuksia kokea ja nähdä taidetta ja kulttuuria. Nämä kokemukset vahvistavat kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Kieli on osa kulttuuria ja äidinkieli on osa lapsen identiteettiä, sillä se on merkki etnisestä ja kulttuurisesta yhteenkuuluvuudesta. Kieltä oppiessaan lapsi oppii myös kulttuuriaan ja kieli vahvistaa lapsen identiteettiä ja itsetuntoa. On tuhoisaa lapsen itsetunnon ja identiteetin kehitykselle kieltää lasta puhumasta äidinkieltään päiväkodissa. Lapsille tulee järjestää mahdollisuuksia käyttää ja omaksua omaa äidinkieltään myös päiväkodissa. Oma äidinkieli yhdessä suomen/ruotsin kielen oppimisena muodostaa pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä ensisijainen vastuu on kuitenkin perheellä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 19, 42, 48; Paavola & Talib 2010, 231.)

3.3 Maahanmuuttajataustaisen lapsen sosiaalisten suhteiden ja päiväkotiin sopeutumisen tukeminen

Kielitaito, hyvät sosiaaliset taidot ja lastenkulttuurin tuntemus auttavat lasta pääsemään lapsiryhmän tasavertaiseksi jäseneksi. Valtakielen osaamisella on suuri merkitys lapsen vertaissuhteissa. Sen avulla lapsi pääsee mukaan vertaisryhmätoimintaan, leikkeihin ja salaisuuksiin. Kun lapsi hallitsee valtakielen, hän voi ottaa osaa neuvotteluihin, joita lapset käyvät toimintaideoista, ystävyys-suhteista, leikkiröleista, tilojen käytöstä, välineistä ja materiaaleista. Hyvän kielitaidon avulla lapsi myös ymmärtää kasvattajan antamia ohjeita, mikä edistää lapsen itsenäistä selviytymistä tehtävistä. Tämä osaaminen ja itsenäinen suoriutuminen puolestaan lisäävät arvostusta myös lasten keskuudessa. Maahanmuuttajataustaiset lapset auttavat toisia lapsia kielen ja kommunikoinnin kanssa etenkin, jos heillä on yhteinen kieli- ja kulttuuritausta. Maahanmuuttajataustaisten lasten onkin todettu sopeutuvan päiväkotiin paremmin, jos samassa lapsiryhmässä on muitakin saman kulttuurin ja kielen edustajia. Lapsen sosiaalisilla taidoilla on suuri merkitys lasten vertaisryhmäsuhteissa. Hyvät sosiaaliset taidot ja leikkitaidot omaava lapsi löytää leikkikavereita ja yhteistä tekemistä toisten lasten kanssa ja tällöin leikkiryhmiin liittyminen onnistuu myös yhteisen kielen ollessa vähäinen.

Päiväkodin leikit ja kanssakäyminen perustuvat usein valtakulttuurista ammennettuihin teemoihin, ja lapsi saatetaan sulkea leikin ulkopuolelle, jos hän ei tunne leikin teeman alkuperää. Tämän vuoksi suomalaisen kulttuurin ulkopuolelta tulevan lapsen on tärkeä oppia suomalaista lastenkulttuuria, jotta he pääsevät tasa-vertaisena leikkeihin mukaan. (Hujala & Turja 2017, 239-240.)

Paavola & Talib (2010) pitävät suurena huolenaiheena maahanmuuttajalasten eriarvoistumista ja heidän syrjäytymistään. Opettajan roolia tämän ehkäisemisessä pidetään merkittävänä, mutta myös ammattia kuormittavana, etenkin alueille, joilla on paljon maahanmuuttajalapsia. Päiväkodin perustehtävänä on toimia turvallisena ympäristönä kaikille lapsille, jotta jokainen voi rauhassa löytää omia vahvuuksiaan. Varhaiskasvattajan ohjaamana ja kannustamana lapsi alkaa uskoa itseensä ja mahdollisuuksiinsa. Onnistumisen kokemukset ja tunne siitä, että tulee hyväksytyksi ryhmään, ovat lapselle tärkeitä. Lapsi voi vetäytyä ryhmästä syrjään tai käyttäytyä huomiota herättävän aggressiivisesti jäädessään ilman kavereita tai jouduttuaan kiusatuksi. Turvattomuutta kokeva lapsi puolustautuu usein olemalla psyykkisesti ja fyysisesti aggressiivinen. Lapsen syrjäytymisen taustalla on useimmiten kiusatuksi joutuminen. Kiusaaminen kohdistuu yleensä kiusatun erilaisuuteen. Erilaisuus voi olla erilainen ihonväri, puhetapa tai mikä tahansa muu poikkeava piirre. Maahanmuuttajalapsesta löytyy useimmiten erilaisia piirteitä, mikä voi johtaa kiusatuksi joutumiseen. (Paavola & Talib 2010, 25, 68.)

Lapsen uteliaisuus ja avoimuus uutta kohtaan auttaa uuteen ympäristöön kotoutumista ja lapset kotoutuvatkin usein aikuista nopeammin. Lapsi ei erottele oppimiaan asioita eri kulttuureihin liittyviksi, sillä kulttuurinen identiteetti on vasta kehittymässä, joten he myös omaksuvat uuden kulttuurin vanhempiaan nopeammin. Kotoutumisella tarkoitetaan sellaisten tietojen ja taitojen hankkimista, joita maahanmuuttaja tarvitsee selviytyäkseen suomalaisessa yhteiskunnassa. Oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttäminen on tärkeä osa kotoutumista. Kotoutuminen on kaksisuuntaista, sillä maahanmuuttajat kotoutuvat Suomeen ja suomalaiset

muuttuvat kohdatessaan eri kulttuurista tulleita ihmisiä. (Halme & Vataja 2011, 69; Hujala & Turja 2017, 252.)

Lapsen kotoutumisen kannalta katsottuna lapsen vertaisryhmällä ja leikillä on merkittävä rooli. Leikin kautta lapsen kieli kehittyy ja sen myötä puhe lisääntyy. Lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät leikin ja vertaisryhmän kautta. Mahdollisuuksien mukaan on hyvä, että lapsi voisi leikkiä päiväkodissa äidinkielellään, jolloin leikit voisivat olla pitkäkestoisempia ja monipuolisempia kuin suomen kielellä. Kaikissa kulttuureissa leikkiä ei kuitenkaan pidetä merkittävänä, joissakin kulttuureissa tytöt auttavat äitiä kodin askareissa leikin sijasta, kun taas joissakin kulttuureissa arvostetaan enemmän pöytätyöskentelyä. Lelut voivat aiheuttaa hämmennystä maahanmuuttajataustaiselle lapselle ja hänen perheelleen, sillä kaikissa kulttuureissa lelut eivät ole osana lapsen elämää. Lapselle tulee antaa tilaa tutustua leluihin sekä aikaa harjoitella leikkitaitojaan. Varhaiskasvattajan tulee tukea lasta leikeissä, esimerkiksi asettumalla leikkimään lapsen tasolle. (Halme & Vataja 2011, 89.)

Lapsi voi tarvita aikuisen tukea leikkeihin puutteellisen kielitaitonsa vuoksi, jolloin aikuinen voi osallistua leikkiin, esimerkiksi jakamalla lelut. Leikkien kehittämiseksi aikuinen voi ohjata lapset leikkimään pareittain tai ryhmissä, sillä ilman aikuisen tukea maahanmuuttajataustainen lapsi jää helposti leikin ulkopuolelle. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hän tukea leikkiin tarvitsee. Rauhallinen leikkutilanne on lapsen kielellisen kehityksen tukemisen kannalta ajateltuna paras. Aikuisen tehtävänä on ohjata ja rohkaista lapsia luomaan ystävyysuhteita, niin suomalaisten kuin maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Laadukas oppimisympäristö tukee maahanmuuttajataustaisen lapsen integroitumista ja suomen kielen oppimista. Oppimisympäristön tulee olla sellainen, joka innostaa lasta käyttämään suomen kieltä. Siksi varhaiskasvattajan tulee panostaa oppimisympäristön suunnitteluun, rakentamiseen ja uudistamiseen huomioiden maahanmuuttajataustaiset lapset. Leikkivälineilläkin voi vaikuttaa lapsen ympäristöön integroitumiseen, esimerkiksi kotileikkeihin voi hankkia erinäköisiä nukkeja ja päi-

väkotiryhmän seinillä voi kuvata eri kulttuureja kuvin, julistein ja kirjoituksin. Päiväkotiryhmän kanssa voidaan harjoitella esimerkiksi tervehdyksiä eri kielillä. (Halme & Vataja 2011, 90-91.)

Myös hienomotoristen taitojen harjoittelu on tärkeää maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Sakset ja kynät voivat tuntua vierailta lapselle, joten niiden käyttöä on hyvä harjoitella. Vanhemmat voivat pelätä lapsen satuttavan itseään saksien käytössä tai ohjata tietoisesti lasta oikeakätisyyteen, vaikka lapsi olisi vasenkätinen, näihin asioihin varhaiskasvattajan tulee puuttua ja tukea lasta taitojen kehittämiseen. Pelien pelaaminen on myös tärkeää. Aikuinen voi valita lasten ikää ja kehitystä vastaavia pelejä ja ohjata lapsia pelaamaan. Päiväkodissa voidaan toteuttaa myös yhdessä pelipäiviä, jolloin lapset voivat tuoda myös kotoa mieleisiä pelejä. Pöytätyöskentelyn kautta lapsen silmä-käsikoordinaatio ja hienomotoriset taidot kehittyvät. Myös palapelit ovat kehittävää itsenäistä toimintaa lapselle. Musiikin kuuntelulle, laulamiseksi ja soittimien soittamiselle tulee tarjota mahdollisuuksia. Lasten kanssa voidaan vaikkapa laulaa eri maiden lauluja. Toiminnallinen ympäristö on maahanmuuttajataustaisen lapsen kotoutumisen kannalta tärkeä, sillä lapsi pääsee harjoittelemaan suomen kielen taitoa leikkien ja toiminnan kautta. Aikuisen tulee käyttää mielikuvitusta sekä ammattitaitoaan hyödyksi suunnitellessaan ja toteuttaessaan laadukasta oppimisympäristöä. (Halme & Vataja 2011, 92-93.)

4 MAAHANMUUTTAJATAUSTAISEN LAPSEN VARHAISKASVATUS

4.1 Suomalainen varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on pienten lasten kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joista keskeisimpiä ovat päiväkodit, perhepäivähoito ja avoin toiminta. Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat. Varhaiskasvatuksessa tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä. Yhteiskunnan järjestämä, valvoma ja tukema varhaiskasvatus koostuu hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Se on suunnitelmallista ja tavoitteellista vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa. Varhaiskasvatuksen lähtökohtana on kokonaisvaltainen näkemys lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Lähtökohtaa ohjaavat kasvatustiede, laaja-alainen ja monitieteinen tieto, tutkimukset sekä pedagogisten menetelmien hallinta. (Reunamo 2007, 101.)

Päivähoitolain muuttuminen varhaiskasvatuslaiksi toi mukanaan merkittäviä muutoksia koskien lapsen toimijuutta ja osallisuutta. Varhaiskasvatuslain (36/1973, 2. a §) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin, toimia yhdessä lapsen ja lapsen vanhemman kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi. Jokaiselle lapselle on annettava yhtäläiset oikeudet varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen tulee edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä tukea kulttuuriperinteen ja erilaisten kielellisten, kulttuuristen, uskonnollisten ja katsomuksellisten taustojen kunnioitusta ja ymmärtämistä. Näiden lisäksi lapsen mielipide tulee ottaa huomioon toiminnassa sekä lapsikohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painotetaan pedagogiikkaa. Varhaiskasvatuksen tehtäväksi on muodostunut lasten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen, syrjäytymisen ehkäiseminen sekä lasten osallisuuden ja

aktiivisen toimijuuden edistäminen. (Mahkonen 2016, 94, 299; Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017.)

Vastuu varhaiskasvatuksen järjestämisestä on kunnalla, kunta voi järjestää varhaiskasvatuksen joko itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluita julkiselta tai yksityiseltä palveluntuottajalta. Kun varhaiskasvatuspalvelut hankitaan palveluntuottajalta, kunnan tulee huolehtia siitä, että palvelut vastaavat sitä tasoa, mitä edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatusta järjestettäessä tulee huolehtia siitä, että palvelut toteutetaan varhaiskasvatusta koskevien säädösten ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat Suomen perustuslaki, varhaiskasvatuslaki, päivähoitolaista annettu asetus sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Suomen perustuslaki määrittelee sen, ettei ketään saa perusteetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön itseensä liittyvän syyn perusteella. Kaikki lapset ovat yhtäläillä oikeutettuja osallistumaan varhaiskasvatukseen riippumatta tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta. Varhaiskasvatuksen arvoperustana pidetään yleisesti lapsen edun ensisijaisuutta, lapsen oikeutta hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottamista sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaa-detta. Arvoperustaa ohjailee Yhdistyneitten Kansakuntien Lapsen Oikeuksien sopimus, varhaiskasvatuslaki ja Yhdistyneitten Kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimus. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 14-15.)

Varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelman mukaan maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatuksessa on huomioitava yleisten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tavoitteiden lisäksi lapsen oma kulttuurinen tausta ja äidinkieli. On tärkeää keskustella suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja periaatteista maahanmuuttajataustaisen lapsen huoltajien kanssa, huomioiden samalla lapsen ja perheen kulttuuriset erityispiirteet. Lapsen tulee saada kasvaa sekä oman kulttuuripiirinsä että suomalaisen yhteiskunnan jäseneksi. Varhaiskasvatuksen

tehtävänä on tukea maahanmuuttajalapsen sosiaalisia suhteita, tutustuttaa lapsi suomalaiseen kulttuuriin, sekä opettaa hänelle suomen kieltä. Varhaiskasvattajan tulee perehtyä lapsen omaan kulttuuriin ja arvostaa sitä arjen kasvatustyössään. Monikulttuurisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on suomalaiseen yhteiskuntaan kotoutunut lapsi, joka voi olla ylpeä omasta kulttuuri- ja kielitaustastaan. (Hujala & Turja 2017, 251.)

4.2 Monikulttuurinen varhaiskasvatus

Maahanmuuttajataustaisen lapsen hoitopaikan valinnassa on hyvä huomioida lapsen tausta sekä kieleen liittyvät asiat. Lisäksi valinnassa tulee huomioida lapsen kehitys ja mikä sitä tukee tällä hetkellä parhaiten. Mahdollisuuksien mukaan lapsen olisi hyvä päästä päiväkotiin, jossa olisi lapsen äidinkieltä puhuva työntekijä, se tukisi lapsen päivähoiton aloitusta sekä lapsen äidinkieltä. Hoitopaikan valinnassa tulee kuitenkin huomioida myös se, että ryhmässä on riittävästi lapsia, joiden äidinkieli on suomi. Ennen päivähoiton aloitusta perhe käy päiväkodissa tutustumiskäynnillä, jossa esitellään päiväkodin tilat ja mitä niissä tehdään sekä esitellään päiväkodin henkilökunta. Myös päivä- ja viikko-ohjelmat on hyvä esitellä tutustumiskäynnillä, jolloin perhe saa paremman kuvan päiväkodin arjesta. Kun maahanmuuttajataustainen lapsi aloittaa päivähoiton, hän tarvitsee aikaa ja tukea päästäkseen mukaan vieraaseen kieliympäristöön ja kulttuuriin. Päivähoiton aloittaminen on hyvä suunnitella huolella. Lapsen tulee antaa rauhassa tutustua uuteen ympäristöön. Lapsen pitää saada tuntee olonsa turvalliseksi ja tervetulleeksi. Aikuisten tulee tukea lasta täydentämällä, laajentamalla ja ylitulkitsella hänen viestejään. Lapsi tarvitsee rinnalleen sensitiivisen ja läsnäolevan kasvattajan, joka osaa vastata lapsen tarpeisiin. Kasvattaja tarvitsee herkkyyttä sekä pedagogista osaamista tunnistaa suomen opetukseen sopivat tilanteet. Omahoitajuudella ja riittävän pitkällä tutustumisella on tutkittu helpottavan päivähoiton aloitusta. Päivähoiton aloittaessa lapselle nimetään omahoitaja. Omahoitajan tehtävänä on tutustuttaa lapsi vertaisryhmään ja muihin aikuisiin sekä tuoda

turvaa lapselle. Omahoitaja käy lapsen perheen kanssa aloitus- ja kasvatuskeskusteluja, jotka voidaan järjestää tarvittaessa myös perheen kotona. (Halme & Vataja 2011, 79-80; Nurmilaakso & Välimäki 2011, 87.)

Maahanmuuttajataustaisen perheen kanssa kommunikointiin tarvitaan yleensä erilaisia apukeinoja, sillä yhteistä kieltä ei ole. Tulkkia käytetään apuna silloin kun se on mahdollista. Perheelle tulee kertoa tulkkien ammattisäännöksistä, kuten vaitiolovelvollisuudesta, puolueettomuudesta sekä ulkopuolisuudesta. Jotkut perheet kuitenkin kieltäytyvät tulkin käytöstä, tässä tilanteessa perheen kanssa tulee keskustella tulkkauksen merkityksestä sekä perustella tulkin käyttö molempien näkökulmasta. Tulkkia käytetään aina, jos ei olla varmoja siitä, onko vanhempien suomen kielen taito riittävä. Perheen kanssa keskusteltaessa on hyvä muistaa kiireettömyys ja rauhallisuus väärinkäsitysten välttämiseksi. Keskustelussa tulee käyttää selkeitä sanoja sekä toistoja, elekieli ja kuvat toimivat hyvinä apukeinoina. Toimiva kommunikoinnin väline maahanmuuttajataustaisten lasten ja perheiden kanssa on kuvien käyttö. Kuvat tuovat selkeyttä asioiden ymmärtämiselle. Näin sekä lapsella että vanhemmalla on mahdollisuus kommunikoida työntekijän kanssa. Kun kuvat otetaan käyttöön heti asiakassuhteen alkaessa, ne saadaan toimivaksi osaksi yhteistyötä. (Halme & Vataja 2011, 87; Eerikkilä & Kangas 2011, 13-14, 46.)

Päivähoidon lepoaika voi aiheuttaa hämmennystä maahanmuuttajataustaisessa lapsessa, siksi on hyvä näyttää lepoaika ennen lapsen saapumista hoitoon. Lepojassa tulee ottaa huomioon se, että lapsi ei ole välttämättä tottunut riisuuntumaan muiden edessä tai on tottunut nukkumaan vaatteet päällä. Hän voi kokea tilanteen näiltä osin ahdistavana. Voi olla tarpeen järjestää lapselle rauhallinen pukeutumistila ja turvaa lepoaikana, näin hän ei välttämättä koekaan tilannetta niin ahdistavana. Maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhempien kanssa tulee keskustella lapsen hygieniatottumuksista ja siitä, miten ne sovelletaan päiväkoitiin. Perhettä ohjataan pukeutumiseen liittyvissä asioissa, on tärkeää, että perhe tietää millaisia vaatteita lapsi voi käyttää päiväkodissa sisällä ja ulkoillessa. Sisä- ja ulkovaatteiden erottaminen voi tuntua vanhemmasta haastavalta ja työntekijän

tehtävänä onkin ohjata perhettä pukeutumiseen liittyvissä asioissa, kuten siinä, mitä vaatteita lapselle puetaan erilaisissa sääolosuhteissa. Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla voi olla hankaluuksia sopeutua yhdessä järjestettyihin ryhmätuokioihin, sillä yhteisen kielen puuttuessa he eivät juuri ymmärrä mistä puhutaan. On kuitenkin tärkeää, että tuokiot toteutetaan niin, että maahanmuuttajataustainen lapsikin jaksaa osallistua. Kulttuurien eroavaisuudet näkyvät myös ruokailutottumuksissa ja ruoassa. Perheen kanssa keskustellaan päiväkodin ruoasta ja ruokailutavoista sekä lapsen ruokailuun mahdollisesti liittyvistä rajoituksista. Maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhemmille tulee kertoa myös suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Lisäksi vanhempien kanssa pitää keskustella perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidin kielen tai -kielten kehityksestä. (Eerikkilä & Kangas 2011, 28-34; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 48.)

Varhaiskasvatuksessa eri kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet tuovat rikastuttavat yhteisöä. Erilaiset kielet, kulttuurit ja katsomukset ovat osa kieli- ja kulttuuritietoista varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on huolehtia siitä, että varhaiskasvatusta voidaan antaa niin suomen, ruotsin kuin saamen kielellä. Lisäksi voidaan käyttää muita kieliä, mikäli se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyjä tavoitteita. Lasten ja perheiden kulttuuriperinnettä tuetaan ja jatketaan aktiivisella henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriryhteisöjen välisellä yhteistyöllä. Lapsille annetaan mahdollisuus ilmentää omia kulttuuritaitojaan ja heitä rohkaistaan vuorovaikutukseen eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kanssa. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehitystä. Lapsen tarpeet ja edellytykset huomioidaan suomen/ruotsin kielen taidon kehittämisen lisäksi kuitenkin niin, että kielitaitoa kehitetään tavoitteellisesti eri osa-alueilla. Lapsille tarjotaan erilaisia vuorovaikutustilanteita ja oppimisympäristöjä, joissa heillä on mahdollisuus omaksua suomea/ruotsia toisena kielenään. Kielen omaksuminen alkaa arkielämän kielestä ja sen ilmaisemisesta. Osa lapsista pääsee tutustumaan suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen

vasta aloittaessaan päiväkodin. Varhaiskasvatus on myös tärkeä osa lapsen koutumista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 47-48.)

Eri kulttuuritaustaiset lapset tuovat opetussuunnitelmaan rikastuttavia elementtejä, joita tarvitaan, jotta tulevaisuuden monikulttuurisesta yhteiskunnasta tulisi tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen. Lapsille tulee opettaa sen vaatimat tiedot, taidot ja asenteet. Jos valtakulttuurin lapsille opettaa vain omaan kulttuuriin liittyviä asioita, voivat he jäädä paitsi monista musiikin, kirjallisuuden, arvojen ja elämäntapojen rikkauksista. Monikulttuurisuuskasvatuksen päätavoite on auttaa lasta saavuttamaan suurempi itseymmärrys sekä tarjota lapsille kulttuurisia, etnisiä ja kielellisiä kokemuksia. On tärkeää muistaa, että erot eivät itsessään aiheuta ongelmia, vaan ennemminkin se, miten niihin suhtaudutaan ja tässä tärkeänä esimerkkinä lapselle toimii kasvattaja. Monikulttuurisuuskasvatus toimii välineenä erilaisuutta käsiteltäessä. Lasten tulee voida kysellä ja ihmetellä monimuotoisuutta kasvattajien kanssa. Monikulttuurisuuskasvatuksen ajatellaan usein kuuluvan vain etniselle vähemmistölle, mutta se kuuluu kaikille lapsille. Usein päiväkodeissa kuitenkin suunnataan tiedostamatta toimenpiteitä maahanmuuttajataustaisiin lapsiin, jotta he sopeutuisivat uuteen kulttuuriin. Monikulttuurisuuskasvatuksen tulisi kuitenkin olla osana kaikkea toimintaa ja ohjata asioiden tarkastelua. (Halme & Vataja 2011, 43-44.)

4.3 Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa

Pieni lapsi on heti syntyessään kiinnostunut lähiympäristöstään, ja kieli on tärkeässä roolissa ympäröivän maailman omaksumisessa. Kieli tukee lapsen ajattelun ja kommunikoinnin kehittymistä, ja näiden merkitys korostuu lapsen kasvaessa. Kieltä lapsi tarvitsee päivittäisessä toiminnassa ja kieli kehittyy leikkimisen, liikkumisen, tutkimisen sekä taiteellisen kokemisen ja ilmaisemisen kautta. Lapsi jäsentää ympäristöään sekä rakentaa omaa identiteettiään ja itsetuntemustaan kielen kautta. Kieli toimii välineenä tunne-elämän, luovuuden ja itsetunnon vahvistamisessa. Kielen avulla lapset muotoilevat leikin tarkoitusta, kuvailevat etene-

mistä sekä säätelevät suhteitaan. Vähitellen lapsi oppii luokittelemaan asioita käsittein ja ymmärtämään niitä. Lisäksi lapsi oppii kysymään, kuuntelemaan ja vastaamaan. Lapsen kielenkäyttöä tulisi tarkkailla ja tukea tietoisesti lapselle ominaisten toiminnan tapojen alueilla. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 13-14, 17, 24.)

Kieli on oppimisen kohde ja väline. Sen kautta lapsi kykenee ottamaan haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimimaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisemaan itseään sekä hankkimaan tietoa. Varhaiskasvatuksen keskeisenä tehtävänä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisen identiteetin kehittymistä. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Varhaiskasvatuksessa tuetaan vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteetin ja itsetunnon kehittymistä. Erilaisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen kautta lapselle tarjotaan mahdollisuus käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenään. Kielen omaksuminen alkaa arkielämän kielestä ja sen ilmaisemisesta. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 40, 48.)

Kieli on erottamaton osa kulttuuria, sillä sen kautta ihminen jäsentää ja muokkaa ympäröivää maailmaa. Kielen kautta lapsi tulee tietoiseksi omista juuristaan, mikä vahvistaa lapsen itsetuntoa ja identiteettiä. Jokaisella lapsella on oikeus omaan äidinkieleen ja kulttuuriin, ja lasta kannustetaankin käyttämään omaa äidinkieltään. Sitä oppiessaan hän omaksuu kielille yhteisen perustan, mikä taas edesauttaa toisen kielen oppimista. Äidinkieli toimii ajattelun ja tunteen kielenä ja on oppimisen perusta. Lapsen äidinkieltä tuetaan varhaiskasvatuksessa monin eri tavoin. Lapsella on oikeus käyttää äidinkieltään leikkiessään samaa kieltä puhuvien ystäviensä kanssa. Päiväkodissa voidaan järjestää myös omankielisiä leikki-, satu-, peli- ja laulutukioita samaa kieltä puhuville lapsille. Lisäksi voidaan esimerkiksi laulaa eri kulttuurien lauluja koko ryhmän kanssa, voidaan valita viikon tai kuukauden kieli, jota tutkitaan ja opetellaan, sekä voidaan vaikka toteuttaa

satutuokioita eri kielillä. Kun äidinkieli ja kulttuuri kuuluu ja näkyy varhaiskasvatuksen arjessa, lapsi kokee, että hänen kieltänsä ja häntä itseään arvostetaan. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 87-89.)

Tutkimusten mukaan lapsen puhumaan oppiminen edellyttää, että lapsi oppii äidinkielen äänteistön, sanaston sekä säännöt, joilla sanoja taivutetaan ja yhdistetään. Sanavaraston kartuttaminen on tärkeää alle kouluikäisillä lapsilla, sillä se auttaa heidän oppimistaan. Opittuja sanoja lapsi voi yhdistää leikkeihin. Lapsen käsitevaraston kartuttamista on kätevää harjoittaa monissa perushoitotilanteissa. Pukemistilanteessa aikuinen voi auttaa lasta tunnistamaan kehonsa osia ja ruokaillessa voidaan oppia esimerkiksi ruokailuvälineiden nimiä. Kasvattajan tulee olla aktiivinen ja hyödyntää erilaisia tilanteita, joissa voi laajentaa lapsen sanavarastoa yksilöllisesti huomioiden jokaisen lapsen taidot. Suppea sanavarasto voi heikentää lapselle annettujen ohjeiden ymmärtämistä ryhmätilanteissa. Tällaisissa tilanteissa käsitteitä voidaan yrittää selventää käyttämällä sanoista helpompia kiertoilmauksia, jotta lapsi ymmärtää, mitä hänelle on puhuttu ja hän kykenee toimimaan ohjeen mukaisesti. Hyviä tapoja suomen kielen opettamiseen ovat esimerkiksi toiminnallisuus, havainnollistaminen ja kuvien käyttö. Tärkeässä roolissa opetuksessa on selkokielen käyttö sekä toistot ja kertaukset. Aikuisen tehtävänä on kannustaa ja rohkaista lasta puhumaan kieltä, lapsen puhetta ei tulisi korjata virheiden muistuttamisella, vaan keskeisintä on puheeseen kannustaminen. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 81-82, 96.)

Varhaiskasvattajien tulee osoittaa mielenkiintoa ja arvostusta lapsen äidinkieltä kohtaan ja miettiä sen tukemista yhdessä vanhempien kanssa. Vanhempia voidaan neuvoa mm. hankkimaan kirjastosta kotiin kirjoja ja äänitteitä lapsen äidinkielellä. Myös päiväkodissa suomeksi luettu kirja voidaan lainata kotiin ja vanhemmat voivat kertoa kirjan kuvista lapselle hänen omalla äidinkielellään. Kodin ja päiväkodin välillä voidaan kirjoittaa myös reissuvihkoa, johon kerätään kuvin ja sanoin teemoja, joita lapsen kanssa päiväkodissa on käyty läpi suomeksi. Tällöin vanhemmat voivat opetella samoja asioita kotona lapsen omalla äidinkielellä.

Perheitä rohkaistaan ylläpitämään suhteita muihin saman kielisiin perheisiin, jolloin lapsella on mahdollisuus päästä leikkimään omalla äidinkielellään. Varhaiskasvattaja ja vanhemmat yhdessä kirjaavat lapsen äidinkielen oppimisen tavoitteet lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Lapsella ei aina ole mahdollista leikkiä omalla äidinkielellään päiväkodissa, mikäli muita saman kielisiä ei ole, jolloin kodin rooli lapsen oman äidinkielen tukijana korostuu. (Halme & Vataja 2011, 17-18.)

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on toiminnallinen kaksikielisyys, jolla tarkoitetaan sitä, että lapsi pystyy toimimaan kahdella kielellä ja automaattisesti vaihtamaan niitä, sekä sitä, että omiin tarkoituksiinsa nähden lapsi osaa kieltä riittävästi. Tavoite on, että lapsi kykenee käyttämään äidinkieltään ja toista kieltä rinnakkain. Lapsi voi oppia kieliä joko samanaikaisesti tai peräkkäin. Kielenoppiminen on samanaikaista, jos lapsi oppii ympäristössään kahta kieltä ennen kolmea ikävuottaan. Suurin osa lapsista kuitenkin oppii kielet peräkkäin, jolloin toinen kieli opitaan yleensä vasta päiväkodissa. Lapsen alkaessa oppimaan toista kieltä on useimmilla ns. hiljainen kausi, jolloin lapsi kuuntelee ja harjoittelee uutta kieltä mielessään. Tämä kausi kestää useimmiten muutamasta kuukaudesta jopa vuoteen. Ujoimmilla lapsilla tämä vaihe voi kestää kauemmin kuin ulospäin aktiivisemmilla lapsilla. Päivähoidon aloittaessa lapsi saattaa puhua omaa äidinkieltään, mutta pikkuhiljaa hän alkaa ymmärtämään, etteivät kaikki puhu samaa kieltä hänen kanssaan. Alkuvaiheessa lapsi saattaa sekoittaa kieliä keskenään. Vähitellen lapsi kerää ja tutkiskelee uutta kieltä, vaikka ei sitä vielä välttämättä käytäkään. Sen jälkeen lapsi alkaa tuottaa uutta kieltä, aluksi yhdellä sanalla, kunnes lopulta omaksuu peruskommunikaatiotaidot toisella kielellä. (Nurmi-laakso & Välimäki 2011, 92, 90.)

Lapsi oppii ensin pintakielen, jonka hän oppii kuuntelun kautta. Pintakielen avulla lapsi selviytyy arjen vuorovaikutustilanteista. Pintakielen oppimiseen kuluu yleensä noin yksi tai kaksi vuotta. Seuraavaksi hän oppii ajattelun kielen, jota lapsi tarvitsee opetuspuheen seuraamiseen. Aikaa ajattelukielen oppimiseen voi kulua viidestä kymmeneen vuotta. Toisen kielen oppimisessa tulee huomioida,

että kielitaidon osa-alueet eivät aina kehity yhtä vahvoina. Näyttää olevan niin, että pienet lapset oppivat arkikielen melko helposti muutamassa vuodessa, kun taas abstraktimman kielen oppiminen vaatii enemmän aikaa ja harjoitusta. Nopea puhekielen oppiminen ei kuitenkaan takaa sitä, että kielen syvät rakenteet olisi jo opittu. Lapsen puhekieli voi olla sujuva ja ääntäminen hyvää, mutta sanasto ja rakenne on vielä hyvin yksinkertainen. Kielellinen ymmärtäminen voi kattaa vain perussanaston, yksinkertaiset ilmaukset ja tutut tilanteet. On tärkeää, että lapsi voi osallistua ikätasoaan vastaavaan toimintaan, vaikka ei vielä puhuisi maan kieltä. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 91-92.)

4.4 Vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa

Ruumiin kieli, ilmeet ja eleet ovat osa kommunikointia ja vuorovaikutusta. Näiden seurauksena niin lapset kuin aikuiset ovat mukana erilaisissa tilanteissa reagoiden koko persoonallaan. Varhaiskasvatuksen ympäristöt, kokopäiväinen toiminta, arjen rutiinit sekä etukäteen suunnitellut toiminnat tuovat paljon mahdollisuuksia sekä spontaanille että tavoitteiselle vuorovaikutukselle. Vuorovaikutteinen ja turvallinen kommunikointi lisää käsitteellistämistä, päättelyä, motivaatiota, avun pyytämistä ja avun käyttämistä. Hyvän vuorovaikutuksen lähtökohtana on aikuisen hyvä tilannetaju, lapsen tunteminen ja paneutuminen lapsen asiaan sekä lapsen arvostaminen. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 45.)

Kieli on olennainen osa ihmisten välistä vuorovaikutusta, sillä puhutun kielen avulla ihminen kykenee ilmaisemaan toiselle tunteitaan ja ajatuksiaan. Vuorovaikutuksessa puhutusta kielestä käytetään nimitystä verbaalinen viestintä. Puhuttu kieli ei kuitenkaan ole ainoa viestintätapa kasvokkain tapahtuvassa vuorovaikutuksellisessa tilanteessa. Kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa aktiivisesti läsnä ovat myös nonverbaaliset viestit, joita ovat esimerkiksi kehon asennot, eleet, ilmeet, äänensävyt, äänenpainot sekä fyysinen etäisyys. Vuorovaikutuksellisissa tilanteissa läsnä on myös kaksoisviesti. Kaksoisviestillä tarkoitetaan sitä, että vuorovaikutuksen verbaalinen viesti on ristiriidassa nonverbaalisen viestin kanssa. Esimerkiksi. lapselta kysyttäessä, hän kertoo kaiken olevan hyvin, mutta

hänen ilmeensä ja eleensä antavat kuitenkin toista kuvaa hänen tunnetilastaan. Vastaavia tilanteita tulee arjessa usein vastaan ja niihin reagoiminen voi olla haastavaa. Pienten lasten kanssa toimiessa nonverbaalinen vuorovaikutus on läsnä aktiivisemmin, mitä pienempi lapsi on, sitä suurempi asema nonverbaalisella viestinnällä on. Aikuisen vuorovaikutus on merkittävässä roolissa, sillä lapset osaavat tulkita aikuisten viestintää melko kokonaisvaltaisesti. Lapset tulkitsevat aikuisen kehoa, katsetta ja äänensävyä ja niiden kertoma viesti menee usein lapselle helpommin perille kuin puhuttu kieli. (Ahonen 2017, 58-59.)

Vuorovaikutuksen kautta lapsi rakentaa kuvaa itsestään sosiaalisen todellisuuden kanssa. Lapsen sosiaalisen todellisuuden muodostavat hänen elämässään olevat tärkeät ja merkitykselliset ihmissuhteet, kuten sukulaiset ja vertaisryhmien jäsenet. Lapsen ja hänen sosiaalisen vuorovaikutuksensa välinen suhde on merkittävässä roolissa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta katsottuna. Vain vuorovaikutuksen kautta lapsi pääsee osalliseksi sosiaalisiin yhteisöihin. Sosiaalisten suhteiden kautta lapsen vuorovaikutustaidot pääsevät kehittymään. Sosiaalisten vuorovaikutussuhteiden kautta lapsi pääsee osalliseksi eri tilanteisiin. Sosiaalinen toimijuus edellyttää vastavuoroisuutta toisten kesken, sillä se ei ole vain mukanaoloa ja osallistumista. On tärkeää, että lapset pääsevät vuorovaikutuksen kautta harjoittelemaan omaa ajattelua oman mielipiteen luomiseksi, omien ajatusten ilmaisua, muiden kuuntelemista ja heidän asemaansa asettumista, eri näkökulmien perustelemista sekä yhdessä ratkaisujen löytämistä. (Ahonen 2017, 59-60; Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017.)

Vuorovaikutus on väline, jonka kautta ihminen kykenee ilmaisemaan ajatuksiaan, tunteitaan ja kokemuksiaan. Sen kautta ihminen voi tulla ymmärretyksi ja ymmärtää toisia. Varhaiskasvatuksessa laadukkaan pedagogiikan rinnalla tulee aina kulkea laadukas vuorovaikutus. Kasvattajan tulee kehittää omia vuorovaikutustaitojaan, jotta hänen pedagoginen osaamisensa olisi mahdollisimman laadukasta. Lapsilla, jotka tarvitsevat sosiaalisemotionaalista tukea, vuorovaikutuksen laadun merkitys korostuu yhä suuremmin. Lapsella on oikeus laadukkaaseen vuorovaikutukseen. (Ahonen 2017, 60.)

Kulttuurienvälisessä vuorovaikutuksessa on varhaiskasvattajan tiedostettava erot viestinnän tyyliässä. Suomalaiselle vuorovaikutukselle tyypillistä on mm. opettaa lapsi katsomaan toista silmiin ja tätä pidetään rehellisyyden merkinä. Joissakin kulttuureissa tämä tulkitaan epäkohteliaaksi, eikä lapsen ole ollenkaan soveliasta katsoa aikuista silmiin. Varhaiskasvattajan on huomioitava tämä, eikä saa vaatia lasta käyttäytymään suomalaisen vuorovaikutusmallin mukaan. (Halme & Vataja 2011, 53, 57.)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Esittelemme tutkimuksemme tulokset teemoittain, jotka pohjautuvat rakentamamme teemahaastattelurunkoon ja siitä tekemäämme analyysiin. Haastatteluiden alussa keräsimme haastateltaviltamme taustatietoja, joita tutkimuksessa tarvitsimme. Tutkimuksemme ja sen tulokset perustuvat haastateltavien esille tuomiin havaintoihin ja kokemuksiin.

5.1 Maahanmuuttajataustaiset lapset Oulun kaupungin päiväkodeissa

Haastatteluihin osallistuneissa päiväkodeissa on aina ollut paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, lasten määrä vaihtelee kuitenkin vuosittain. Haastateltavien mukaan lapsiryhmiä ajatellen noin kolmasosa – puolet ryhmästä on maahanmuuttajataustaisia lapsia. Heidän kokemusten mukaan maahanmuuttajataustaisten lasten määrään vaikuttaa myös päiväkodin sijainti, sillä maahanmuuttajia Oulussa on alueellisesti. Kaksi haastateltavista koki, että maahanmuuttajataustaisia lapsia on tullut päiväkotiin ikään kuin aaltona, esimerkiksi sodan tai muiden maailman tapahtumien aikoihin. Yksi haastateltavista koki, että maahanmuuttajataustaisten lasten määrä on lisääntynyt tasaiseen tahtiin. Joillakin alueella heitä ei ole yhtään, kun taas joillakin alueella on paljon. Haastateltavat kertoivat maahanmuuttajataustaisten perheiden suosivan samoja asuinalueita saman kielisten kanssa verkostoituakseen sekä saamiensa kokemusten perusteella.

Haastateltavien päiväkodeissa oli eniten maahanmuuttajataustaisia lapsia Somaliasta, mutta lisäksi jokaisessa päiväkodissa tuntui olevan jokin tietty kansallisuus edustettuna, joka kertoo juuri maahanmuuttajien verkostoitumisesta ja saman kielisten ja kulttuuristen lähelle hakeutumisesta. Haastateltavista yhden lapsiryhmässä oli pelkästään somalilapsia, mutta hänen mukaansa tilanne vaihtelee vuosittain. Yhdessä päiväkodeista oli lapsia myös Vietnamista, Irakista ja Sudanista. Yhdessä päiväkodissa taas Vietnamista ja Espanjasta. Yhteen päiväkodeista tuli lapsia myös Irakista ja Syyriasta. Maahanmuuttajataustaisten lasten

äidinkieli oli yleisimmin somalin kieli, mutta myös muita äidinkieliä löytyi. Yhdessä päiväkodissa somalin lisäksi lasten äidinkielenä oli dari ja arabia.

5.2 Maahanmuuttajataustaisen lapsen päivähoiton aloitus ja siihen liittyvät haasteet

Haastateltavat kertoivat, ettei maahanmuuttajataustaisen lapsen päivähoiton aloitus heidän kokemustensa mukaan eroa juurikaan suomalaisen lapsen päivähoiton aloituksesta. Samat asiat käydään läpi aina kaikkien lasten ja perheiden kanssa. Maahanmuuttajataustaisten lasten aloittaessa hoidon suurimpana erona onkin kielelliset haasteet, jonka vuoksi mukana on aina tulkki. Tärkeänä haastateltavat pitivät sitä, kuinka lapsi otetaan vastaan. Katsekontakti ja hyvän vuorovaikutuksen ja suhteen luominen lapseen heti aluksi nousi tärkeäksi. Kaikissa päiväkodeissa käytettiin pienryhmätoimintaa, jonka perusteiden mukaan myös maahanmuuttajataustaisen lapsen aloittaessa hoidon, hänelle määriteltiin yksi tietty aikuinen. Aikuisen tehtävänä on ottaa lapsi omaan ryhmäänsä ja alkaa työskentelemään sekä hänen että perheen kanssa läheisemmin. Haastateltavien kokemusten mukaan se loi lapselle turvaa, kun hän ensin tutustuu vain yhteen aikuiseen ja luo suhdetta hänen kanssaan.

"Kun se tulee tänne ja se ihmettelee, ja se on aivan irrallaan. Jollonka se tarvii sen yhen ihmisen, joka ottaa sen niinku turvaan, huostaansa. Ja meillä puhutaan tuommosesta pienryhmätoiminnasta, jollonka on vaan yksi aikuinen, joka sen lapsen kanssa viettää aikaa. Se yksi aikuinen sanoo, mitä saa tehdä, ja se sanoo, mitä ei saa tehdä. Se lohduttaa sitä ja se luo sen kiintymyssuhteen siihen ja sillon sen elämän on täällä jo paljon parempaa. Niin, että saa sen, niinku sillä tunneta-solla sen suhteen ensin, niin sitten siitä voijaan mennä eteenpäin."

Tulkkia haastateltavat kertoivat käyttävänsä aloitustilanteissa aina, riippumatta siitä, kokiko perhe sen tarpeelliseksi vai ei. Haastateltavat kertoivat tulkin toimivan turvana sekä heille, että lapselle, kun väärinymmärryksiltä tulkin avulla

yleensä välttyään, tai ainakin niitä tulee paljon vähemmän. Näin päiväkotiin saadaan oikea tieto lapsesta, mikä on tärkeää lapsen kannalta katsottuna.

Haastatteluissa tuli ilmi, että maahanmuuttajataustainen lapsi on lähes aina innoissaan hoidon aloittaessaan. Yksi iso syy innokkuuteen on lelujen määrä päiväkodissa, sillä kotona niitä ei haastateltavien kokemusten mukaan usein paljoakaan ollut. Lelut olivat myös usein täysin erilaisia, kun mihin lapsi oli tottunut ja osa saattoikin olla hetken jopa pelottavia. Lapsi kohtaa haastateltavien mukaan päiväkodissa paljon uusia asioita myös lelujen lisäksi, sillä usein myös esim. saksien käyttö, kynän käyttö ja palapelien teko voi olla ihan uutta. Jotkut lapset ihmettelivät ja seurasivat sivusta pidempään, mutta melko usein lapsi kokemusten mukaan säntäili lelun luota toiselle haltioissaan ensimmäiset viikot.

Suurin osa haastateltavista koki maahanmuuttajataustaisen lapsen suurimpana haasteena yhteisen kielen puuttumisen. Maahanmuuttajataustaisen lapsen aloittaessa päivähoiton hän ei osaa kieltä, eikä ymmärrä mitä puhutaan. Haastateltavat kokivat, että usein isompi lapsi aloittaa päivähoiton innoissaan ja rohkeammin, mutta pienellä lapsella se on haastavampaa ja itkuisempaa, sillä hän ei ymmärrä miksi hän päiväkotiin tulee, vaikka vanhemmat kertovatkin. Eikä päiväkodissa aikuisilla ole yhteistä kieltä lapsen kanssa lapsen lohduttamiseen. Haastateltavat kuitenkin muistuttivat, että jokainen lapsi on aina yksilönsä ja kaikki lapset suhtautuvat siihen aina eri tavalla ja eri asiat nousevat haasteiksi eri lasten kohdalla. Jossain määrin yhteisen kielen puute näkyi haittaavan leikkejä. Yksi haastateltavista koki, että yhteisen kielen puuttuessa usein maahanmuuttajataustainen lapsi voi vetäytyä leikeistä, mutta ei niinkään suomalainen lapsi. Yksi haastateltavista nosti esille sen, kun lapsi ei pysty ilmaisemaan itseään, jolloin hän joutuu pidättelemään itseään. Lapsi voi tuoda esille tuntemuksiaan usein vain itkun kautta.

”Eihän he pysty ilmaisemaan itseään. Ei sanomaan halujaan, tahtoaan, ajatuksiin, yhtään mitään, vaikka heillä oliskin kotikieli hyvin hallussaan”

”Että sitten kun vanhemmat tulee, niin hän koko päivän asiat kertoo heti siinä kahen ensimmäisen minuutin aikana, että mitä on täällä tapahtunu. Ja isälle niinku tosi paljon puhuu sitten.”

Kaksi haastateltavista nosti esille kulttuuriset haasteet. Heidän mukaansa lapsi kohtaa päiväkotiin tullessaan erilaisen kulttuurin ja paljon uusia tapoja ja lapsen päivä koostuu monista haasteista. Toinen haastateltavista toi esille sen, että maahanmuuttajataustainen lapsi ei ole välttämättä ikinä ollut päiväkodissa tai jos onkin ollut, niin ei päiväkotia ole ollut kotimaassa samanlainen kuin Suomessa.

Kaksi haastateltavista nosti esille uutena hiljattain esiin nousseen haasteen, traumaattiset perheet, jolloin kieli ei olekaan välttämättä isoin haaste. Toinen haastateltavista kertoi traumojen näkyvän lapsissakin, joihin vanhempien huoli heijastuu. Hän kertoi esimerkin tapauksesta, jossa äiti kertoi huoliaan lapselle, kun ei ollut ketään muuta ihmistä Oulussa, kenelle kertoa. Kasvattajan tehtävänä on sitten puuttua asiaan ja auttaa lasta, koska sellaiset huolet ovat vanhempien huolia, ei missään nimessä lasten.

”Tai meidän kulttuuritkin on sillä tavalla erilaisia, että heistä se on luontevaa, että sitä kerrotaan perheen ongelmista ja kerrotaan, että mitä siellä, vaikkapa Syyriassa tapahtuu. Et puhelinyhteydet ja skype –yhteydet on nykyään, niin nehan on hyvin perillä sit ne pienimmätkin lapset siitä.”

”Että täällä saa olla lapsi, ja saa leikkiä ja olla oma ittensä”

Maahanmuuttajataustaisen lapsen leikki ja toiminta

Kaikki haastateltavat kokivat yhteisen kielen puuttumisen vaikeuttavan lasten leikkiä päiväkodissa. Yksi haastateltavista kertoi, että maahanmuuttajataustaisen lasten leikki on hiljaista, yleensä yksinleikkiä, kun ei tulla ymmärretyksi. Osa

haastateltavista koki, että lapset hakeutuvat leikkeihin hyvinkin rohkeasti, kontaktia otetaan fyysisesti, katsomalla ja mallia ottamalla. Yksi haastateltavista kertoi, että hänen ryhmässään on neljä somalia puhuvaa lasta ja he hakeutuvat niiden ystävien lähelle, kenen kanssa on helppo kommunikoida, yhteinen kieli yhdistää leikkimään.

”Mää koen kyllä, että niinku samoja leikkejä, mutta sitten ne kaverisuhteiden luomiset on vaikeita siinä alussa just, kun ei oo sitä kieltä.”

”Ja yleensä kyllä yllättävän rohkeasti he hakeutuvat leikkimään ja heitä kiinnostaa se, että ”ahaa, tuo leikkii tuollaisella lelulla, minäkin haluan kokeilla”

Kaksi haastateltavista nosti esille sen, kuinka päiväkodissa on paljon nähtävää ja koettavaa. Maahanmuuttajataustaiset lapset eivät välttämättä ole koskaan leikkineet leluilla, mikä aiheuttaa alussa ihmetystä. Haastateltavien kertoman mukaan lapsi on kuitenkin kiinnostunut ja mielikuvitusrikas, niin sitten leluja ja välineitä testaillaan. Erilaiset kulttuuritkin vaikuttavat leluihin suhtautumistapaan, esimerkiksi nukke on joissakin kulttuureissa pelottava asia. Yksi haastateltavista oli huolestunut leikkitaitojen kehittymisestä, kun nykyään käytetään paljon aikaa ruudun ääressä.

”No, viimeksi, vasussa tuli esille, että perheessä ei ollut leluja. Tai sano tässä nyt äiti, että ”nyt on ostettu leluja, tai saatu leluja”. Että niitä ei varmasti oo kaikilla niitä samanlaisia leluja.”

”Pikkupoika oli. Se kuitenkin halus aina ottaa sen nukkevauvan syliin ja sitä niinku iljetti hirveesti, että vaikka sille niinku näytti, että ”Kato täällä se on”, niin se huusi ”ÄÄÄÄÄ”. Sitten se kuitenkin tuli lähelle. Että sitä pelotti kuitenkin.”

Yksi haastateltavista toi esille sen, että lapset eivät välttämättä tarvitse kieltä leikkiin. Pienillä lapsilla (alle 3-vuotiailla) ei välttämättä ole muutenkaan sitä kieltä.

Isompien lasten kohdalla, yksi haastateltavista on jo huomannut kielitaidon kasvun, että pystytään oman ikäisten 5-vuotiaiden kanssa leikkimään roolileikkiä tai mielikuvitusleikkiä, kun kieltä on tuettu. Hän kertoi, että kun oma kieli on hyvällä tasolla, pystyy toisen kielen siihen alkaa rakentamaan ja opettelemaan.

”Jos tällainen alle 3-vuotias aloittaa päiväkotimaailman, niin se siinä mielessä menee samaan tahtiin kuin muillakin saman ikäisillä sitten. Että kun ei sitä yhteistä kieltä oo niillä 1-2 vuotiailla. 3-vuotiailla alkaa muutenkin olla vasta silleen, että vähän aletaan puhumaan.”

Osa haastateltavista toi esiin maahanmuuttajataustaisen lapsen leikkiin hakeutumisen. Leikkiin hakeutumisen nähdään olevan kiinni hyvin paljon persoonasta, joku haluaa hakeutua leikkiin ja joku ei ole yhtään kiinnostunut. Myös lapsen ikä vaikuttaa hakeutumisen rohkeuteen. Joku haluaa puuhailla yksin, joku ei halua osallistua yhteisiinkään hetkiin ja joku haluaa vain seuraila. Leikkeihin voidaan pyrkiä mukaan myös hyvin rajustikin.

”Aikuisen käessä voi mennä, mennään aikuisen kanssa sinne.”

”Mutta meidänki 5-vuotias se on hyvin kiinnostunu ja halailee poikia ja.. Eikä yhtään ongelma hälle, että hän ei tätä kieltä vielä osaa.”

Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että maahanmuuttajalapsi tarvitsee aikuisen avun tekemisiinsä ja aikuisen tehtävänä on olla lapsen tukena ja kertoa, mitä voi tehdä. Yksi haastateltavista koki leikin haasteena vaeltelun, jolloin lapsi lähtee kuljeskelemaan, kun ei saa kontaktia toiseen ilman kieltä. Lapsi tarvitsee aikuista ylläpitämään leikkiä ja toimintaa päiväkodissa. Yksi haastateltavista näki haasteena jakamistilanteet, jolloin aikuisen roolina on mennä jakamaan lelut jokaiselle, jotta jokainen pääsee leikkiin mukaan. Yksi haastateltavista toi esille, että leikkiminen on kuitenkin vapaaehtoista myös maahanmuuttajataustaiselle lapselle, eikä leikkiin pakoteta ketään. Yleisesti ottaen haastateltavat kokivat suurimpana haasteena leikeissä yhteisen kielen puuttumisen, jonka vuoksi lapset

tarvitsevat paljon aikuisen tukea leikkeihin. He uskoivat, että lapsen tuen tarve leikissä oli nimenomaan se, että aikuinen on siinä mukana, mutta kokivat välillä haastavaksi olla lapselle riittävänä tukena, sillä myös muut lapset tarvitsevat aikuisia. Yksi haastateltavista piti tärkeänä sitä, että maahanmuuttajataustainen lapsi ei alkuun osallistu ohjattuun toimintaan, sillä se halutaan aloittaa vähitellen.

”Siinäpä se tulee se meidän tehtävä siinä, että sanoitetaan sitten sitä leikkiä. Vaikka esim. Tälle, joka puhuu eri kieltä, että ”katso täällä on auto, mitä sillä autolla voi tehdä...”, että sanoitetaan, puhutaan koko ajan auki sitä leikkiä, sitä leikin teemaa, niitä havaintoja.”

”Niin siinä on aikuiselle rooli olla ohjaamassa sitä leikkiä ja mallintamassa ja rikastuttamassa leikkiä.”

5.3 Lapsen ja perheen kotoutumisen tukeminen päiväkodissa

Haastattelujen perusteella yhteistyö päiväkotien ja maahanmuuttajataustaisten lasten perheiden kanssa oli hyvin tiivistä ja sitä pidettiin tärkeänä. Kaikki haastateltavat kokivat olevansa tärkeässä roolissa myös vanhempien tukijoina ja yksi heistä muistuttikin, että perhe on nähtävä kokonaisuutena eikä vain lasta yksin. Yhteistyö vanhempien kanssa on keskustelua lomakkeiden, kuvien ja elekielen avulla mm. lapsen hoitoajoista, ruokavaliosta ja vaatetuksesta. Näiden keskustelujen avulla haastateltavat kertoivat varmistavansa, että lapsi saa oikeanlaista ruokaa ja hänellä on oikeanlaiset vaatteet päällä. Useammalla päiväkodilla oli nyt käytössä pilottikokeiluna Salamatulkkaus -palvelu, joka sai valtavasti kehuja. Sen avulla väärinymmärrykset ovat vähentyneet ja kommunikointi helpottanut. Vanhempien ja päiväkotihenkilöstön välinen yhteistyö on siis lapsen kannalta tärkeää.

Suurin osa haastateltavista koki, että päivähoidon ja varhaiskasvattajien rooli maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen kotoutumisessa on suuri. Osa

haastateltavista nosti esille sen, että päiväkotiki on useimmiten perheen ensimmäinen kontakti Suomessa, jolloin perheen kotoutuminen alkaa päiväkodissa. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että lapsi kotoutuu ja oppii kielen nopeammin kuin muu perhe. Yksi haastateltavista koki roolinsa muuttuneen kuluneiden vuosien aikana niin, että ennen hoidettiin vain lapsia ja nyt huolehditaan myös perheen hyvinvoinnista. Hänen kokemuksensa mukaan perheet eri lailla osaavat arvostaa, haluavat oppia ja tietää sekä tarvitsevat päivähoiton tukea lapsen kasvatukseen.

”Kyllä lapsi pääsee niinku nopeammin siihen arkeen mukaan. Lapsi on rohkea ja utelias ja kiinnostunut ja toiset lapset ottaa vastaan kuitenkin ihanasti.”

Suurin osa haastateltavista mainitsi haluavansa aidosti auttaa perhettä ja luoda heihin luottamuksellisen suhteen. Yksi haastateltavista kertoi suhtautuvansa maahanmuuttajaperheeseen eri tavalla, kun ei tiedetä syitä Suomeen tulemiseen, sillä todennäköisesti perheellä on ollut joku kriisi, minkä vuoksi ovat tulleet tänne. Työskentely maahanmuuttajaperheen kanssa on hyvin kokonaisvaltaista ja osa haastateltavista kertoi auttavansa perheitä monenlaisissa tilanteissa lapsen kasvatuksen lisäksi, esimerkiksi viestin lukemisessa tai jopa ruoanlaitossa. Perheet osaavat pyytää apua päiväkodin henkilökunnalta. Kaksi haastateltavista koki hankalaksi rajojen asettamisen sen suhteen, kuinka pitkälle perhettä autetaan.

”Me varmasti ajatellaan sitä perheen tilannetta, että jos oisit ite se ihminen jossakin tuolla Afrikan maassa, etkä ymmärrä sitä kieltä, etkä tiiä miten täällä toimitaan... Missä se on se kauppa ja mikä tää on tää tekstiviesti, jonka mä oon saanu kännykkään enkä ymmärrä tästä yhtään mittää. Niin varmasti haluaisit, että sua niinku autetaan.”

”Ja luodaan kyllä toivon mukaan positiivinen kuva suomalaisista ja tästä meidän yhteiskunnasta.”

”Että toki me toivotaan, että perheet oppii mahdollisimman nopsaa sen kielen ja he pystyy alkaa huolehtimaan omista asioista ja he tulee sillä tavalla niinku, et he pärjäävät täällä. Et siitä on meillä joskus ollu puhetta, että kuinka pitkälle me autetaan. Että missä vaiheessa mejän täytyy alkaa uskoon siihen, että perhe osaa. Tai sit voi käydä niin, että perhe aina oottaa, että me autetaan.”

Osa haastateltavista piti tärkeänä sitä, että osataan ohjata maahanmuuttajaperheitä oikeiden palveluiden pariin, kun päiväkodin henkilökunta ei voi enää auttaa. Maahanmuuttajaperheiden pitää saada palveluita samalla tavalla kuin suomalaisen perheen. Yksi haastateltavista piti tärkeänä sitä, että selvitetään, onko pienten lasten omassa maassa terveydenhuoltoa ja onko lapsi käynyt neuvolassa ja hammashoitolassa. Hän piti tärkeänä myös lapsen erikoistarpeiden selvittämistä ja niihin tuen tarjoamista.

”Että ku huomaat, että jaaha tässä on perhetyöntekijän paikka vaikka, niin viiään asiaa eteenpäin ja autetaan perhettä sillä omalla tavalla. Ku eihän he oo välttämättä tietosia, että jonku se pittää sanoa kuitenkin, mikä on se paikka nyt.”

”Ja näitäkin on ollut, että osa ei oo ehkä ymmärtänyt, vaikka onhan heille ehkä sanottu sillon ku tullaan tänne ja on tehty maahanmuuttotarkastukset ja muuta, mutta sitten se jatkumo. Se ei ookaan itsestään selvä, et sitten pitää sanoa, että tilatkaa aika. Ja parhaimmassa tapauksessa on tilattu täältä aika.”

5.4 Varhaiskasvattajien keinot vastata lasten haasteisiin

Osa haastateltavista koki haastavaksi sen, etteivät he välttämättä tiedä lapsen taustoista ja lähtökohdista, kun tieto ei kulje päiväkodeille asti. Yksi haastateltavista on saanut joskus tietoa taustoista, kun sosiaalihuolto on ollut mukana, mutta silloinkin asiat ovat olleet perheelle niin tuoreita, etteivät he ole pystyneet niistä puhumaan. Yhteen päiväkodeista oli vasta tullut kaavakkeet, joissa käsitellään

lapsen lähtökohtia, jonka avulla kasvattajia opastetaan kysymään aiheesta vanhemmilta. Yksi haastateltavista painotti sitä, että traumaattisia kokemuksia ei ole tarkoitus kuitenkaan pitää pinnalla, vaan auttaa ihmistä pääsemään sen yli.

”Eliikkä se, että kun lapsi tulee, se on sellanen ku se on ja me annetaan sille se apu, jollonka meillä ei oo enää mitään haastetta. Meillä on vaan lapsi, joka toimii jollaki tavalla, ja sitten, me autetaan sitä ja asia on kunnossa.”

Suurin osa haastateltavista koki, että heillä on tarpeeksi keinoja vastata lapsen kohtaamiin haasteisiin. Yksi haastateltavista nosti esille, että työ ei ole aina helppoa ja aikaa menee monesti paljon. Yksi haastateltavista piti tärkeänä ajan antamista ja läsnäoloa. Hänen mielestään lapsen kielen oppiminen tapahtuu kuitenkin aika nopeasti, jolloin lapsi on sitten aika lailla samalla tasolla, kuin kaikki muut lapset.

”Että ei siinä enää mieti sitä et mistä, mikä sun tausta on, että kun on kieli, niin kaikki pystyy sitten kaikkien kanssa kommunikoimaan, leikkimään ja touhumaan. Sitten on niitä perushaasteita mitä kellä tahansa lapsella voi olla.”

Yksi haastateltavista nosti esille koulutukset. Hän oli käynyt koulutuksessa, joka käsitteli maahanmuuttajataustaisen lapsen kohtaamista.

”Kävin sen yhen koulutuksen. Se anto työvälineitä perheen kohtaamiseen ja sitte siihen rohkeuteen ottaa asioita esille ja puheeksi, ku sitä on ollu vähän liian häveliäs. Niin sen jälkeen kyllä on muuten monet portit avautunu, ku on saanu itelle sieltä rohkeutta, mitä kaikkea mä voin niinku oikeasti penkoa.”

Osa haastateltavista kertoi, että päiväkodeissa on usein kieliharjoittelijoita, jotka ovat suomen kielen kurssilla. Usein myös maahanmuuttajataustaisen lapsen vanhempi tai perheenjäsen haluaa tulla päiväkotiin kieliharjoitteluun. Kasvattajat saavat heiltä ja kotikielen opettajilta tukea kieleen liittyvissä asioissa. Hän kertoi myös, että päiväkodissa on useiden vuosien ajan ollut monikulttuurisuusvastaava

ja varhaiskasvatuksen puolella koordinoiva henkilö. Päiväkodit saavat tukea maahanmuuttajakoordinaattorilta ja varhaiskasvatuksen koordinaattorilta.

”Mutta sillan alkuaikoina kävi ihan melkeen kuukausittain, joka toinen kuukausi piettiin palavereita ja päiväkodin moniku -vastaava toi sitä tietoa, että kyllä sitä on rakentunu.”

”Materiaali, on suunniteltu sopivia kyselykaavakkeita, lomakkeita, mitä asioita meidän tulisi huomioida, koska eihän meillä oo sitä kaikkea ollu, onhan se ihan uutta.”

Moni haastateltavista piti tärkeänä työssä kertynyttä kokemusta ja sen jakamista työkavereille. Kaksi haastateltavista painotti toisten opettamista ja hyväksi havaittujen keinojen jakamista. Yksi haastateltavista nosti esille alueellisen toiminnan, jossa mietitään uusia keinoja yhdessä. Hän myös kertoi, että varhaiserityisopettaja on tukena ja apuna miettimässä keinoja työhön.

”Ja sitte se, että minkälainen tapa omassa päiväkodissa on ja mitä on havaittu hyväksi, niin sitähan sitte jaetaan toisille, että tämmönen onnistu tällä tavalla tehtynä.”

”Niin kyllähän meillä valtavan hyvä kokemus on tähän.”

Yhden päiväkodin haastateltavat nostivat esille erilaiset kuvaohjelmat ja niiden käytön. He kertoivat käyttävänsä apuna Papunettiä ja sieltä saatavia kuvia. Kuvien avulla he kuvittavat asioita, esimerkiksi lauluja. Toinen haastateltavista kertoi käyttävänsä ”Kerro kuvin” – tietokoneohjelmaa, jonka avulla voidaan auttaa lapsia ymmärtämään ja oppimaan suomen kieltä. Kyseinen ohjelma löytyi kuitenkin vain yhdeltä tietokoneelta, joten sitä eivät kaikki voineet yhtä aikaa käyttää.

”Et joka tilanteessa ei tarvi iha hirveesti kuvia, mutta... vaikka se kuva, että istuu potalla: ”pissattaako?” ”

”Mää nyt voisin teille vaikka vähän silleen esimerkkinä... että pikkusen ymmärrätte mistä tässä on nytte kyse. Et jos nyt vaikka tuohon kirjottaa, että kissa, niin sieltä se nyt sitten tuli se kissa (kissan kuva). Mää voin kirjottaa tähän vaikka tarinan, että Piia tuli aamulla päiväkotiin ja se aina antaa mulle niitä kuvia tuohon samalla kun tulee tekstiä niin samalla tulee myös ne kuvat sinne päälle.” (Haastateltava kertoo Kerro kuvin –ohjelman käytöstä)

Kaksi haastateltavista kertoi salamatulkkauksesta. Oulun kaupunki on antanut muutamalle pilottipäiväkodille kokeiluun uuden tulkkauksipalvelun, salamatulkkauksen. Salamatulkkauksena on asennettu yhteen puhelimeen ja siinä on tietty kuu-kausimaksu. Sieltä löytyy toistakymmentä eri kieltä, mm. tigrinjan, arabian, kiinan ja somalin kieli. Ohjelman avulla voidaan esimerkiksi kertoa tulevan päivän ohjelmasta. Haastateltavien kokemuksen mukaan haasteena on jo pidemmän aikaan ollut ymmärretyksi tuleminen, sillä perhe voi nyökytellä ymmärtävänsä asian, mutta sitä ei olekaan sitten ymmärretty. Salamatulkkauksella tuo avun ymmärretyksi tulemisen haasteeseen. Lasten kanssa salamatulkkauksella ei ole kuitenkaan vielä käytetty, vaan se on käytössä vain vanhempien kanssa. Salamatulkkauksena on puhelinsovellus, josta ensin valitaan kieli ja sitten soitetaan tulkki. Ensimmäisenä vapaana oleva valitun kielen tulkki vastaa puhelimeen ja varaa keskustelulle tunnin aikaa. Yleensä tulkki on saatu nopeasti minuuttien sisällä. Salamatulkkauksella ei kuitenkaan käytetä esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelma – keskusteluihin, vaan lähinnä arkisiin tilanteisiin, lapsen asioiden hoitamiseen.

”Mutta nyt tää salamatulkkauksena on kyllä tosi hyvä. Mää oon ite nyt sitä käyttänyt paljonkin, että en kyllä säästele sitä.”

Kahden haastateltavan kokemuksen mukaan maahanmuuttajataustaisen lapsen ja -perheen kanssa työskentely vaatii aitoa kiinnostusta. Vaikka jokainen onkin velvollinen työtä toteuttamaan, mutta jos ei ole aitoa kiinnostusta, niin homma ei mene eteenpäin. Kun kiinnostus on aitoa, pystyy perheelle antamaan valtavan tuen. Työtä halutaan myös kehittää koko ajan ja työ vaatii myös asennetta.

Työssä on monenlaisia haasteita ja juuri haasteet tuovat työhön iloa haastateltaville.

”Mutta että kyllähän se vaatii tietynlaista semmosta hulluutta ja rohkeutta se, että innostuu ite siitä työstä.”

”Eikä kaikessa voi auttaa ja sitten seki pitää hyväksyä.”

Osa haastateltavista kertoi, että heillä maahanmuuttajataustaiset lapset on huomioitu pienentämällä lapsiryhmän kokoa, sillä he tarvitsevat enemmän tukea. Yksi haastateltavista toivoi, että pienempien lasten ryhmässä olisi käsipareja enemmän. Hän kuitenkin koki saavansa tukea kotikielen opettajalta aina silloin tällöin. Yksi haastateltavista kertoi, että heidän päiväkodissaan lisätään ennemmin aikuisia ryhmään kuin vähennetään lapsia. Kun ryhmässä on paljon vieras-kielisiä lapsia, niin ryhmään saatetaan saada ryhmäavustaja, koska kaikki tarvitsee apua paljon. Hänen mielestään ryhmäkoon pienentäminen on parempi vaihtoehto kuin aikuisten lisääminen ryhmään.

”Jokainen tarvitsee sitä yksilöllistä hetkeä, että sä taustotat ja selität. Meillä on siinä ryhmäavustaja.”

”Että tärkein tuki, miten mä aattelen, on se, että huomioidaan niinku lapsiryhmän koossa. Sillon on mahdollista auttaa sitä lasta, että ei mitkään pelit ja vempaimet ei tee niinku sitä mejän työtä mejän puolesta, vaan se, että me pystytään ite olemaan siinä läsnä.”

5.5 Maahanmuuttajataustaisen lapsen kieli ja kulttuuri

Haastateltavien kokemusten mukaan maahanmuuttajataustaisten lasten suomenkielentaito on lähes aina heikko tai sitä ei ole ollenkaan. Osa haastateltavista kertoi, että lapsi on saattanut oppia vähän suomea isommilta sisaruksiltaan ja on

siis jo tullut vähän tutuksi suomen kielen kanssa. Osan kokemusten mukaan lapsi saattaa oppia suomen lisäksi isosisaruksilta sekä englanninkielisistä videoista myös englantia, jonka seurauksena lapsi ei välttämättä osaa mitään kieltä hyvin, ei edes omaa äidinkieltänsä. Tällöin osa haastateltavista kertoikin ohjaavansa vanhempia jättämään englanninkielen ja englanninkieliset ohjelmat kokonaan tauolle kotona ja vahvistamaan lapsen kotikielentaitoa. Useimmissa tapauksissa maahanmuuttajataustainen lapsi kuitenkin haastateltavien mukaan tulee päiväkotiin ummikkona, osaamatta suomen kieltä ollenkaan, mutta iästä riippuen kotikieli on kuitenkin tuttu. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että lapsi oppii suomen kielen nopeasti päiväkodissa ja yleensä vuoden jälkeen kielitaito on jo melko hyvä, toki yksilöllisiä eroja lapsissa on, niin kuin suomalaisissakin. Osa haastateltavista myös toi ilmi, että lapsen vanhempien suhtautumisella suomenkieleen ja suomalaiseen kulttuuriin on suuri merkitys myös lapsen oppimiseen. Jos vanhempien suhtautuminen on myönteistä ja hekin ovat kiinnostuneita oppimaan, oppii silloin lapsikin nopeammin.

Haastattelumme toivat esille, että eri päiväkodeissa suhtauduttiin hyvin eri tavalla siihen, kuinka lapsen oma äidinkieli saa näkyä päiväkodissa. Suuri eroavaisuus oli siinä, annetaanko lapsen leikkiä omalla kotikielellään toisten saman kielisten lasten kanssa ja kuinka paljon lapsen kotikielen annetaan päiväkodissa näkyä. Yhdessä päiväkodissa pyrittiin siihen, että samaa kieltä puhuvat lapset eivät leikkineet keskenään, vaan leikissä oli aina mukana suomen kieltä puhuva lapsi tai aikuinen. Näin saatiin suomi pysymään leikin kielenä. Haastateltavat kertoivat muistuttelevansa lapsia toistuvasti siitä, että puhutaan suomea. He aikuisina kokivat ongelmaksi myös sen, kun eivät itse ymmärrä lapsen kotikieltä, jolloin leikissä saattaa olla epäsoivia sanoja ja leikki voi muutenkin olla epäsoivaa. Samassa päiväkodissa pyrittiin myöskin siihen, että lapsi on nimenomaan opettelemassa suomen kieltä, eikä päinvastoin. Päiväkodin kielenä pidettiin siis joka tilanteessa ainoastaan suomea.

“Niin, siis mehän puhutaan päiväkodissa suomea. Että kukaan meistä aikuisista ei osaa mitään... ei osaa somalia, ei arabia, vietnamia, ei mitään. Ja tämä onki

se paikka, missä me opetellaan suomen kieltä. Me ei opetella somalian kieltä, paitsi silllon, ku on heidän somaliankielen opettaja täällä, niin silllon he voi puhua. Kotona he puhuu sitä omaa kieltänsä ja he saa siellä sen parhaan mallin siihen, ja täällä he saa parhaan mallin sit suomen kielen oppimiseen.”

Toisessa päiväkodissa taas pidettiin rikkautena sitä, että ryhmässä on monta samankielistä maahanmuuttajataustaista lasta. Haastateltavan näkemyksen mukaan siitä on vain hyötyä, jos lapsi saa pienen hetken taukoa suomen kielen opettelusta, kun leikkii välillä omalla kielellään. Sillä kuitenkin pääasiallisena toimintakielenä päiväkodissa on suomi. Täällä päiväkodissa oltiin myös hyvin kiinnostuneita oppimaan lapsen kotikielen sanoja, joita maahanmuuttajataustaiset lapset mielellään kavereille ja aikuisille opettivat eri tilanteissa. Positiivisena hyötynä nähtiin myös se, että toinen, jo suomea osaava lapsi pystyy auttamaan ja tulkaamaan aikuisille sellaista lasta, joka ei saa itseään ymmärretyksi. Samaa kieltä puhuvat lapset saavat toisistaan myös turvaa ja yhteisöllisyyden tunnetta. Osa haastateltavista oli myös kiinnostuneita oppimaan lapselle tärkeimpiä sanoja lapsen kotikielellä, jonka he kokivat hyödylliseksi monissa tilanteissa.

“Se pääasiallinen päivän kielihän on sitä suomea, ja he kuulevat koko ajan sitä, miten me ohjeistetaan suomen kielellä ja se koko ympäristö on niin suomenkielinen. Että jos se helpottaa ehkä sitten vielä niiden suomenkielisten sanojen oppimista, että mää saan hetken leikkiä tällä omalla kielellä, vähän niinku ladata akkuja, että sit mä jaksan taas tarkemmin keskittyä siihen sanastoon esimerkiksi. Niin ilman muuta annetaan.”

“Maahanmuuttajataustaiset lapset opettavat miten Somaliassa sanotaan tai miten pukeudutaan. Tosi ihania nämä meidän 5-vuotiaat tosiaan opettavat tuon tuostaki, että mikä on vesimeloni arabiaksi tai mikä on leipä somalin kielellä. Yhessä pohitaan sitte niitä mitä eroja niissä on ja kuulostaako ne samalta, ja että tavallaan semmosta kielellä leikkimistä.”

Kaikki haastateltavat olivat kuitenkin yhtä mieltä siitä, että toiminnan kieli päiväkodissa on suomi ja maahanmuuttajataustainen lapsi tulee nimenomaan päiväkotiin opettelemaan suomen kieltä, jolloin oman äidinkielen oppiminen tapahtuu pääsääntöisesti kotona vanhempien kanssa, poikkeuksena muutamien kielien kotikielenopettajat, jotka käyvät päiväkodilla. Tätä mahdollisuutta ei kaikille kuitenkaan ollut. Yhtä mieltä haastateltavat olivat myös siitä, että vanhempien haussa lapsiaan päiväkodista, saavat lapset puhua kotikieltään vanhempien kanssa.

Haastateltavien mukaan lapsen suomenkielentaidolla on suuri merkitys päiväkodissa toimimiseen. Heidän kokemustensa perusteella tilanteissa, joissa lapsi ei ymmärrä ohjeita tai ei pysty seuraamaan toimintaa, on hän hyvin levoton, pyöriskelee ja katselee muualle. Lapsi ei pysty toimimaan minkäänlaisten ohjeiden mukaan yhteisen kielen puuttuessa ja tällöin henkilökohtaista tukea pidettiin hyvin merkityksellisenä. Lapsen kannalta ajateltuna tärkeänä pidettiin sitä, että lapsi tietäisi, mitä häneltä odotetaan.

”Koska hän on mykkänä, hän joutuu pidätteleen sitten tosi paljon, että kun me ei kukaan ymmärretä täällä.”

Jokainen haastateltava piti kuvien käyttöä tärkeimpänä keinonaan vastata lapsen kielellisiin haasteisiin päiväkodissa. Kuvien tukena käytössä olivat tukiviittomat, selkeät ja lyhyet sanat tai lauseet, katsekontakti ja tärkeimpänä toisto. Osassa päiväkodeista käytettiin myös piirtämistä apuna, jolloin tilanteita voitiin nopeasti kuvittaa lapselle. Osa haastateltavista mainitsi tärkeäksi myös elekielen ja kokikin työn olevan eräänlaista näyttelemistä ja teatteria, joka vaatii työntekijältä rohkeutta heittäytyä. Yksi haastateltavista myös kertoi, että jos päivän aikana jokin asia jää yrityksistä huolimatta epäselväksi, eikä lapsi tule ymmärretyksi, niin hän käy tapahtumaa vielä vanhempien kanssa läpi iltapäivällä. Vanhempia siis otettiin mukaan tukemaan lapsen vuorovaikutusta. Osa haastateltavista koki hyväksi apuvälineeksi myös tabletit, joissa on eri pelejä ja lauluja suomen kielen harjoitteluun. Heidän kokemustensa mukaan laulut muutenkin toimivat hyvänä apuna

suomen kielen opettelussa ja lapset usein oppivatkin laulamaan suomeksi ennen kuin puhuvat.

“Oon itte ruukannu tehä niin, että kysyn vanhemmalta heti aluksi muutaman sanan mitä se lapsi itse tuottaa, että mä tiedän mitä ne tarkoittaa, miltä se kuulosti se sana maito vaikka ja sitte mä kirjotan että se on maito. Että voi tavallaan tiettyjä sanoja puhua. Ollaan sanottu arabiaksi huomenta tai muuta nyt sitte, että tavallaan lapsella tulee semmonen olo, että kyllä me ymmärretään täällä, että sä et oo ihan niinku niin aivan yksin tässä niinkö ympäristössä, että ymmäretään sua.”

“Ja ei se syyli, semmoset niinku hellyydenosoitukset, niin ne ei kaipaakaan sitä samaa kieltä.”

Lapsen kulttuurilliset erot

Haastateltavat pitivät tärkeänä meidän oman suomalaisen kulttuurin arvostamista ja opettamista sekä maahanmuuttajataustaisille lapsille että heidän vanhemmilleen. Haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että maahanmuuttajataustaisten lasten kulttuuritaustaa arvostetaan ja kunnioitetaan, kuitenkin muistaen suomalaiset kulttuuriarvot.

“Meijänhän ei tarvi niinku siitä omasta kulttuurista luopua ja niistä omista tavoista, etteikö me voitais kunnioittaa sitä toisen kulttuuria.”

Haastateltavien mukaan suurimmin kulttuurierot näkyivät vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä, johon ne toivat lisähaasteita. Tässä opinnäytetyössä näkökulmanamme on kuitenkin lapsi ja lapseen vaikuttavat kulttuurierot. Moni kulttuurieroihin liittyvä haaste kuitenkin vaikuttaa vanhempien kautta myös lapseen ja lapsen toimintaan päiväkodissa. Moni haastateltava mainitsi tällaisiksi tyttöjen ja poikien väliset erot, sekä muut kulttuurilliset periaatteet, kuten sen, ke-

nen kanssa saa leikkiä. Haastateltavat kertoivat olevansa tiukkoja siitä, että suomalaisessa päiväkodissa lapsi saa leikkiä kaikkien kulttuurin ja sukupuolen edustajien kanssa. Haastateltavat myös kertoivat selittävänsä tämän aina vanhemmille. Jotkut kuitenkin olivat huomanneet, että lasta on saatettu sitten tiukasti kieltää kotona, jonka jälkeen lapsi ei ole enää hakeutunut tiettyjen lasten seuraan leikkimään. Suurimmaksi osaksi haastateltavat kuitenkin kokivat tällaisten kulttuurierojen olevan enemmänkin vanhempiin vaikuttavia asioita, eikä niistä kauhean isoja haasteita lapsille koidu. Yksi haastateltava mainitsi kulttuurieroksi ja lapsen haasteeksi myös sen, että joissain kulttuureissa lasta ei välttämättä kielletä ollenkaan, jolloin säännöt päiväkodissa voivat olla lapselle hyvin vaikeita omaksua ja kielloista sitten usein seuraa kiukku. Myöskin kommunikointivaikeudet ja kulttuurierot lapsen vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden välillä voivat haastateltavien mukaan aiheuttaa lapselle haasteita päiväkodissa. Lapsen pukeminen suomalaisten sääolosuhteiden mukaisesti voi olla vanhemmille hyvin vierasta ja vanhemmat tarvitsevat tähän paljon tukea päiväkodin henkilökunnalta, jotta lapsella on oikeanlaiset vaatteet päiväkodissa.

Yhdeksi selkeimmäksi päiväkodin arjessa näkyväksi kulttuurieroksi moni haastateltavista mainitsi ruokailun, sillä maahanmuuttajataustaisilla lapsilla voi usein olla ruokarajoituksia ja se voi tuoda heille tiettyjä haasteita. Tämä voi haastateltavien kokemusten mukaan aiheuttaa haasteita erityisesti hoidon aluksi, kun suomalainen ruoka ei ole vielä lapselle tuttua. Ruoka saattaa näyttää oudolta ja makukin voi olla hyvin eri, kuin mihin lapsi on tottunut. Lapsi voi myös kieltäytyä syömästä, mikäli ruoka on sellaista, mitä hän ei saa syödä tai näyttää sellaiselta. Haastateltavat kertoivatkin, että lapsi kaipaa usein rohkaisua ruokien maisteluun ja usein kuvien avulla autetaan lasta ymmärtämään, mitä ruokaa lautasella on. Tärkeässä roolissa on myös yhteistyö vanhempien kanssa ja keskustelu siitä, mitä lapsi saa syödä, jotta lapselle varmasti tilataan oikeanlainen ruoka päiväkohtiin.

5.6 Maahanmuuttajataustaisen lapsen vuorovaikutus ja sosiaaliset suhteet

Haastateltavien mukaan se, millaista lapsen vuorovaikutus on muiden lasten ja aikuisten kanssa, on täysin yksilöllistä, riippuen lapsen persoonasta. Toisten kokemusten mukaan maahanmuuttajataustaiset lapset ovat aluksi aika hiljaisia yhteisen kielen puuttuessa, ja jäävät usein taka-alalle seurailemaan muiden touhuja. Joku lapsi taas saattaa puhua kovasti omalla kielellään, eikä välitä siitä, ymmärretäänkö häntä. Jotkut lapset lähtevät reippaasti mukaan muiden lasten leikkeihin ja lapset kommunikoivatkin ilmein ja elein, jolloin kieltä ei tarvita. Haastateltavat kokivat, että suomalaiset lapset eivät hiljene, vaan puhuvat maahanmuuttajataustaisille lapsille normaalisti, vaikka nämä eivät ymmärtäisikään.

“Monesti se mennee niin, että se lapsi joka tulee tänne, joka ei ossaa suomen kieltä, niin on hiljanen. Ei puhu. Koska ei hän saa mitään vastakaikua sille omalle kielelleen ja omalle puheelleen.”

“Nyt oon nähny tämän yhen pienen, joka on aivan tosi ihana, se selittää meille ihan kaikille arabiaksi asioita vaikka me ei niinku hirveästi ymmärretä. Mutta se että minkälainen olo hällä on, kuunteleeko sua oikeasti, vaikka mä en hirveesti tajua mitä sa tarkoitat, pysähtään kuitenkin siihen vuorovaikutukseen. Ja se että sieltä tulee niitä yksittäisiä sanoja mitä sitte pikku salapoliisityöllä selvitetään.”

Haastateltavat kokivat, että lapsi reagoi iästä riippumatta tunteellisesti ja osa myös aggressiivisesti siihen, kun ei tule ymmärretyksi. Tämä turhautuminen heidän kertomansa mukaan näkyy mm. itkuna, harmituksena, kiukkuna, huutona ja jalan polkemisena. Yksi haastateltava koki tärkeäksi sen, että pystyy luomaan lapselle turvallisen olon ja antaa muuta ajateltavaa niin, että kiukku unohtuu, vaikka ei pystyisikään siinä hetkessä ymmärtämään mitä lapsi yrittää kertoa tai mikä lasta harmittaa. Hänen kokemuksensa mukaan lapselle tärkeää on se, että aikuinen pysähtyy kuuntelemaan ja on ymmärtäväinen, vaikka ei kieltä ymmärtäisikään.

Yksikään haastateltava ei kokenut, että heidän päiväkodissaan maahanmuuttajataustaiset lapset joutuisivat syrjinnän kohteeksi tai syrjäytyisivät erilaisuutensa, kulttuurinsa tai ulkonäöllisten eroavaisuuksiensa vuoksi. Heidän mukaansa maahanmuuttajataustaisia lapsia oli määrällisesti päiväkodeissa niin paljon, ettei kukaan lapsista pitänyt sitä erikoisena. Haastateltavien kokemusten mukaan kaikki päiväkodin lapset olivat tottuneita monikulttuurisuuteen ja erikielisyyteen. Osa haastateltavista koki lasten olevan innostuneita toistensa erilaisuudesta ja lapset saattoivat esim. ihastella somalitytön huivia ja sanoivat haluavansa samanlaisen. Yksi haastateltavista muisti tilanteen, jossa päiväkotiin oli tullut uusi tyttö pieneltä paikkakunnalta, jossa maahanmuuttajataustaisia lapsia ei ollut. Tyttö oli ääneen ihmetellyt toisen lapsen ihonväriä ja siitä oli sitten yhdessä ryhmässä puhuttu, jonka jälkeen tyttö ei koskaan pitänyt asiaa enää mitenkään erikoisena.

Haastateltavien mukaan suomalaiset lapset eivät jättäneet maahanmuuttajataustaisia lapsia leikistä pois, eikä myöskään toisin päin. He kertoivat näkevänsä syrjintää ja riitatilanteita lapsiryhmissä aina silloin tällöin, mutta sitä ilmeni kaikkien lasten keskuudessa ja maahanmuuttajatausta ei ollut siihen syynä. Joskus osa haastateltavista oli kohdannut maahanmuuttajataustaisten lasten välillä toisten syrjimistä kulttuurillisista ja kotoa opituista syistä, sillä tietyn kulttuurin kansalaiset saattavat hyljeksi taas toisen kulttuurin edustajia. Tämä oli kuitenkin kotoa opitua ja syrjintää ja kiusaamista ei päiväkodissa kukaan haastateltavista salli, joten asiaa oli sitten juteltu vanhempien kanssa. Kaikki haastateltavat olivat sitä mieltä, että jos kiusaamista ja syrjintää ilmeni, he puuttuisivat siihen välittömästi.

“Ei minusta lapset, ei ne omaehtosesti aloita semmosta syrjintää. Eivät ala tekemään minkäänlaista jakoa. He leikkii ja se tekeminen on heille se tärkeä asia. Enemmän se on aikuisten ongelma tämä.”

Yksi haastateltavista koki, että aikuisen läsnäololla on tässäkin asiassa merkitys ja usein maahanmuuttajataustainen lapsi tarvitsee aikuisen tukea aluksi päästäkseen mukaan muiden lasten touhuihin. Usein vertaisryhmiin pääsemistä hankaloittaa juurikin kielelliset haasteet, joissa aikuinen voi sitten toimia hyvänä tukena.

Toiset lapset kuitenkin ottavat maahanmuuttajataustaisen lapsen mielellään mukaan leikkiinsä.

“Aina on ollu niin että lapsi ei erottele, että mistä se on, vaan se on vaan sen kaveri ja leikkii sen kanssa. Se että se leikki saahaan nyt alkuun, niin tuota siinä tarvitaan sitten aikuisen apua ja yhdessä tekemistä, silloin ku ei sitä kieltä oo niin sen tekemisen kautta yhdessä oleminen on helppo tapa, kun ei tarvi puhua. Oteetaan vaikka jalkapallo esimerkiksi, niin sä pystyt potkaseen palloa sanomatta suomen sanaakaan. Niin silloin siinä ollaan jo yhdessä ja sulla on siinä jo sitä vuorovaikutusta. Ja sitten ku se vuorovaikutus on saatu siihen niinku alulle, niin sitten se on mahdollista oppia sitä kieltä. Ja oli se suomalainen tai maahanmuuttajataustainen lapsi niin, että leikki alkaa niin siihen tarvii aikuisen ja täällä ei kyllä niinku ei sen takia kiusata, että jos joku on, jonka iho on tummemman värinen tai vaa-lean värinen, tukka on kiharalla tai päinvastoin.”

5.7 Haasteet rikkautena

Kysyimme haastateltavilta lopuksi, mikäli he haluaisivat tuoda ilmi vielä jotain, mitä laatimamme teemamme eivät sisältäneet. Useassa haastattelussa haastatelijat kokivatkin tärkeäksi tuoda ilmi sen, että työ maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa tuo myös paljon rikkauksia, eivätkä he itse näe lapsen haasteita missään nimessä negatiivisessa mielessä. He pyrkivät aina vastaamaan lapsen haasteisiin niin, etteivät asiat ole enää haasteita. He kertoivat kokevansa roolinsa suurena ja merkittävänä sekä saavansa voimaa työn tulokset nähdessään. Haastateltavat kokivat, että monikulttuuriset ryhmät tekevät työstä mielekästä ja he rakastavat työtään juuri sellaisenaan. Yksi haastateltavista nosti esille kohtaamiset ja niissä kohdattavat iloiset ja positiiviset yllätykset.

”On meilläki täällä alueita, Oulun alueella, joissa ei oo maahanmuuttajia. Niin tiedetään, että ne työkaverit siellä tai ammattitoverit siellä et, hui kauheeta jos tulis että mitäs sitte. Mutta se tuo niin paljon sitä hyvääki siihen. Jotenki tuntuu, että

hirveetä, haastetta haastetta... Mutta onhan se oikeesti rikkaus, että meitä on monenlaisia ja kaikilla meillä on hyvä tarkoitus. Ihmisellä, ihminen olla ihmiselle ja me ollaan kaikki samanlaisia ihmisiä, ollaan sitte mistä tahansa.”

”Mää tänne laitoin tällasen hymynaamanki tuohon, että kohtaamisasioissa, että aina voi yllättyä. Joskus pari vuotta sittenki oli semmonen aamu, että mulla oli sellanen tosi temperamenttinen turkkilaistyttö. Ja hän vaan sitten yllättäen oli päättänyt, että kun isän ei tänään tarvi mennä töihin, niin isä tulee hänen kanssa leikkimään. Ja mää en yhtään ymmärtänyt sitä, että isäkin jää tänne päiväkotiin. Ja he yhdessä leikki vähän aikaa ja sitten he lähtivät kotiin. Ja mää olin aivan, niinku, että “no tervetuloa, ei kai siinä”. Että me aina voidaan yllättyä iloisesti ja positiivisesti. Että kaikki on mahdollista.”

Haastateltavat näkivät kulttuurilliset erot päiväkodissa rikkautena sekä suomalaisille, että maahanmuuttajataustaisille lapsille, mutta myös työntekijöille. Suomalaiset lapset oppivat eri kielisiä sanoja samalla, kun maahanmuuttajataustaiset lapset oppivat suomea. Yksikin haastateltava toi ilmi, että sekä suomalaiset, että maahanmuuttajataustaiset lapset kertovat ylpeänä vanhemmilleen uusista oppimistaan monikulttuurisista sanoista, lauluista ja asioista päivän päätteeksi.

“Se on semmosta meidän hienoa värikästä arkea. Minusta se on paljon meidän työntekijöiden näkökulmasta ja siitä asenteesta, miten suhtaudutaan tähän.”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, millaisia haasteita maahanmuuttajataustaiset lapset kohtaavat Oulun kaupungin päiväkodeissa, sekä millaisia keinoja varhaiskasvattajilla on auttaa lapsia näiden haasteiden kohtaamisessa. Peilaamme johtopäätöksiä keräämäämme teoretietoon. Lisäksi tuomme tässä osiossa esiin muita asioita, jotka koemme tärkeiksi tutkimustuloksiksi.

Valitsimme opinnäytetyömme aiheen sen ajankohtaisuuden vuoksi, sillä tilastot osoittivat, että maahanmuuttajien määrä on kasvanut viime aikoina. Haastattelemissamme päiväkodeissa maahanmuuttajataustaisia lapsia oli kuitenkin jo ollut pidemmän aikaa, eikä niiden määrä ollut viime aikoina sen kummemmin kasvanut. Niillä alueilla, joissa päiväkodit sijaitsivat, on aina asunut paljon maahanmuuttajataustaisia perheitä, ne eivät siis olleet mitenkään uusi asia haastateltaville. Haastateltavat olivat tehneet jo pitkän työuran maahanmuuttajataustaisten lasten parissa, joten työ heidän kanssaan oli jo osa heidän ammattitaitoaan. Myös muulle päiväkodin henkilöstölle ja päiväkodin lapsille maahanmuuttajataustaiset lapset ja heidän kanssaan toimiminen oli osa arkipäivää. Tutkimuksen mukaan päiväkodin henkilökunnalla oli paljon erilaisia keinoja työhön maahanmuuttajataustaisten lasten parissa, joita he olivat pääasiassa kokemuksensa myötä kerrilleet. Tärkeimpinä keinoina työskentelyssä nähtiin läsnäolo ja ajan antaminen, koulutukset, kieliharjoittelijoilta ja kielten opettajilta saatu tuki, työssä kertynyt kokemus ja sen jakaminen, lapsiryhmän koon pienentäminen, erilaiset kuvaohjelmat sekä salamatulkkaukset -kokeilu.

Tutkimuksemme kohteena olevissa Oulun kaupungin päiväkodeissa maahanmuuttajataustaisen lapsen ei koettu kohtaavan juurikaan sellaisia haasteita, joihin työntekijät eivät olisi kyenneet vastaamaan. Työntekijöillä oli etenkin kokemuksen, mutta myös koulutuksen kautta saatua tietoa vastata lapsen haasteisiin ja

haasteet oli pyritty kääntämään rikkauksiksi. Tutkimuksessamme maahanmuuttajataustaisen lapsen keskeisimpinä päiväkotiin sopeutumisen haasteina nousivat esiin kielelliset ja kulttuuriset haasteet.

Opinnäytetyömme toi ilmi, että maahanmuuttajataustaisen lapsen päivähoiton aloitus ei tutkimuksen kohteena olleissa päiväkodeissa juurikaan poikkea suomalaisen lapsen päivähoiton aloituksesta. Nurmilaakson & Välimäen (2011, 87) mukaan lapsen pitää saada tuntee olonsa turvalliseksi ja tervetulleeksi ja aikuisten tehtävänä on tukea lasta täydentämällä, laajentamalla ja ylitulkitsemalla hänen viestejään. Oulun kaupungin päiväkodeissa pidettiin tärkeänä sitä, miten lapsi otetaan vastaan päiväkotiin. Päiväkodeissa oli käytössä pienryhmätoiminta, jolloin maahanmuuttajataustaisen lapsen aloittaessa päiväkodin, hänelle määritettiin yksi tietty aikuinen. Omahoitajuudella ja riittävän pitkällä tutustumisella on tutkittu olevan helpottava vaikutus päivähoiton aloitukseen. (Nurmilaakso & Välimäki 2011, 87.) Yhteisen kielen puuttuminen kuitenkin tutkimuksemme mukaan toi haasteita lapselle hänen aloittaessaan päiväkodin ja lapsen suomenkielentaidolla oli suuri merkitys päiväkodissa toimimiseen. Lapsi ei kykene toimimaan ohjeiden mukaisesti yhteisen kielen puuttuessa. Lapsen kanssa toimiessa korostuikin silloin katsekontaktin ja hyvän vuorovaikutuksen ja suhteen luomisen merkitys. Tutkimuksemme kohteina olleissa päiväkodeissa maahanmuuttajataustaisen lapsen suomenkielentaito oli pääsääntöisesti heikko tai sitä ei ollut ollenkaan lapsen aloittaessa päivähoiton. Hujala & Turja (2017, 251) painottavat sitä, että varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea maahanmuuttajataustaisen lapsen sosiaalisia suhteita, tutustuttaa lapsi suomalaiseen kulttuuriin, sekä opettaa hänelle suomen kieltä. Tulostemme mukaan maahanmuuttajataustaiset lapset tarvitsivatkin enemmän ohjausta ja tukea toimintaan, sekä erilaisia keinoja kommunikointiin yhteisen kielen puuttuessa. Kommunikaation tukena käytettiin yleisimmin kuvia, mutta myös tukiviittomia, selkeitä ja lyhyitä sanoja tai lauseita, katsekontaktia ja toistoa. Sekä tutkimustamme pohjastava teoretieto että tutkimuksemme tulokset osoittivat, että lapsi oppii kielen nopeasti, ja jo vuoden jälkeen kielitaito on yleensä melko hyvä.

Tutkimuksemme mukaan lapsen kielelliset haasteet voivat aiheuttaa lapselle haasteita myös leikissä esimerkiksi ymmärretyksi tulemisen ja kaverisuhteiden luomisen vaikeuden vuoksi. Tuloksemme toivat kuitenkin ilmi myös sen, että maahanmuuttajataustaisten lasten leikkiin hakeutuminen on hyvin paljon kiinni persoonasta, eikä lapsi myöskään tarvitse leikkiin aina kieltä. Tutkimustulostemme mukaan lapsen leikkiin liittyviin haasteisiin vastataan parhaiten olemalla aikuisena leikki-tilanteissa läsnä. Tähän kehottavat myös Halme & Vataja (2011, 89-90), joiden mukaan varhaiskasvattajan tulee tukea lasta leikeissä, esimerkiksi asettumalla leikkimään lapsen tasolle. Aikuisen tehtävänä on ohjata ja rohkaista lapsia luomaan ystävyyssuhteita, niin suomalaisten kuin maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa. Heidän mukaansa lapsen kotoutumisen kannalta katsottuna lapsen vertaisryhmällä ja leikillä on merkittävä rooli ja leikin kautta lapsen kieli kehittyy ja sen myötä puhe lisääntyy. Myös lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät leikin ja vertaisryhmän kautta. Haastateltaviemme kokemukset aikuisen roolin merkityksestä olivat samankaltaisia. Heidän havaintojensa mukaan lapsi kohtaa leikeissä monenlaisia uusia, haastavia ja outoja tilanteita, jolloin aikuisen tuki on tarpeen. Lelut voivat aiheuttaa hämmennystä maahanmuuttajataustaiselle lapselle ja hänen perheelleen, sillä kaikissa kulttuureissa lelut eivät ole osana lapsen elämää ja lapselle tuleekin antaa tilaa tutustua leluihin sekä aikaa harjoitella leikitaitojaan.

Opinnäytetyötutkimuksessamme nousi esille, että kielellisten haasteiden lisäksi maahanmuuttajataustaiset lapset kohtaavat päiväkotiin tullessaan erilaisia kulttuurillisia haasteita, sillä suomalainen kulttuuri ja monet uudet tavat ovat vieraita ja outoja. Suomalainen päiväkoti ja sen arki on täysin vieras, eikä lapsi välttämättä ole ikinä edes ollut päiväkodissa aiemmin. Haasteena voi olla myös perheen taustalla olevat traumaattiset kokemukset, jotka voivat heijastua myös lapseen ja hänen hyvinvointiinsa. Kulttuuriset haasteet Oulun kaupungin päiväkodeissa olivat usein ennemminkin vanhempien haasteita, mutta osa niistä heijastui suuresti myös lapseen ja hänen toimintaansa päiväkodissa. Haasteeksi nousivat esimerkiksi tyttöjen ja poikien väliset erot, mitkä vaikuttivat mm. siihen, kenen

kanssa lapsi saa päiväkodissa leikkiä. Myös ruokailutilanteet olivat välillä haastavia maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa, sillä lapsilla oli usein ruokarajoituksia ja ruoka suomessa on hyvin erilaista kuin se, mihin lapsi on tottunut. On tärkeää, että lapsen ja perheen kanssa käydään läpi kulttuureihin liittyviä haasteita ja sovitaan yhdessä, miten niihin vastataan päiväkodin arjessa. Halme & Vataja (2011,11) korostavat sitä, että kasvatuksessa tulee välttää lapsen joutuminen kahden kulttuurin ristivetoon. Lapsen on tärkeää saada päiväkodissa kokemus siitä, että niin häntä, kuin hänen kulttuuriinsa ja kieltänsäkin arvostetaan. Niin vanhempien myönteinen suhtautuminen omaan kulttuuriinsa, kuten myös halu siirtää se tulevalle sukupolvelle estämättä lasta samalla sopeutumasta uuteen, helpottaa lapsen kahteen kulttuuriin kasvamista. Tutkimuksemme osoittikin, että lapsen äidinkieltä ja kulttuuria kunnioitettiin päiväkodeissa. Maahanmuuttajataustaisille perheille haluttiin korostaa sitä, että lapselle on tärkeää myös oma äidinkieli ja kulttuuri. Perheitä kannustettiin käyttämään kotona omaa äidinkieltään sekä opettamaan lapselle omaan kulttuuriin liittyviä asioita ja tapoja. Päiväkodin tehtävänä nähtiin suomen kielen opettaminen lapselle ja suomalaiseen kulttuuriin tutustuttaminen.

Varhaiskasvattajat kokivat roolinsa maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen kotoutumisessa suurena ja ennen kaikkea tärkeänä. Esille nousi vahva ajatus siitä, että kotouttamisen tukemisessa on huomioitava koko perhe kokonaisuutena, eikä pelkkä lapsen tukeminen riitä. Samasta syystä varhaiskasvattajat pitivätkin työtään antoisana ja mielekkäänä, sillä maahanmuuttajaperheet laajentavat työnkuvaa, mikä sopivasti haastaa työntekijöitä. Oulun kaupungin päiväkodit pitivätkin yhteistyötä perheen kanssa hyvin tärkeänä ja tiiviinä. Vanhempien kanssa kommunikoinnin apuna yhteisen kielen puuttuessa käytettiin lomakkeita, kuvia ja elekieltä, ja keskustelun tueksi useilla päiväkodeilla oli menossa myös kokeilu, Salamatulkkkaus, jonka avulla saatiin puhelimen kautta tulkkauksia eri kielillä. Halmeen ja Vatajan (2011, 69) mukaan lapset kotoutuvat Suomeen usein aikuista nopeammin uteliaisuutensa ja avoimuutensa ansioista, jonka myös tutkimustuloksemme osoittivat. Lapsi ei erottele oppimiaan asioita eri kulttuureihin liittyviksi, sillä kulttuurinen identiteetti on vasta kehittymässä (Halme & Vataja

2011, 69). Tutkimuksemme nostaakin esille sen, että maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentely vaati aitoa kiinnostusta ja asennetta, aidon kiinnostuksen löytyessä pystyi antamaan valtavan tuen niin lapselle kuin koko perheelle.

Haluamme tässä pohtia tarkemmin vielä kahta mielenkiintoista ja yllättävää tutkimustuloksissa esiin nousutta asiaa. Tulostemme mukaan lapset eivät näe erilaisuutta häiritsevänä tekijänä. He eivät välittäneet siitä, oliko leikkikaveri esimerkiksi tummaihoisen vai vaaleaihoisen, vaan he keskittyivät siihen, että siinä on kaveri, kenen kanssa leikkiä. Lapset pitivät erilaisuutta lähinnä rikkautena, eikä millään tavalla negatiivisena asiana. Tämä oli meille opinnäytetyön tekijöille yllättävä ja positiivinen huomio, sillä Paavola & Talib (2010, 25) pitävät suurena huolenaiheena maahanmuuttajalasten eriarvoistumista ja heidän syrjäytymistään. Lapsen syrjäytymisen taustalla on useimmiten kiusatuksi joutuminen. Kiusaaminen kohdistuu yleensä kiusatun erilaisuuteen, jolloin tuodaan esille kiusatun erilaisuus erilaisissa tilanteissa. Erilaisuus voi olla erilainen ihonväri, puhetapa tai mikä tahansa muu poikkeava piirre. Maahanmuuttajalapsesta löytyy useimmiten erilaisia piirteitä, mikä voi johtaa kiusatuksi joutumiseen. (Paavola & Talib 2010, 68.) Opinnäytetyömme kuitenkin osoitti, että Oulun kaupungin päiväkodeissa tällaista toimintaa ei oltu havaittu. Haastatteluissa pohdimme sitä, että missä tilanteissa maahanmuuttajataustaiset lapset kohtaavat kiusaamista, kun päivähoitossa sitä ei missään vaiheessa esiinny. Alkavatko erilaisuuteen liittyvät haasteet sitten kouluiässä, vai mistä sellaiset haasteet kumpuavat? Eräs haastateltava otti esille sen, että vanhemmilla ja muilla perheenjäsenillä on merkittävä vaikutus siihen, miten lapsi kiinnittää huomiota erilaisuuteen ja näkeekö hän sen haasteena vai rikkautena. Maahanmuuttajataustaisten ja suomalaisten lasten välillä oli kuitenkin havaittavissa yhteisen kielen puuttumisesta aiheutuneita kielellisiä haasteita, jotka tulivat ilmi leikeissä ja toiminnassa. Tämä ei kuitenkaan yleisesti muodostunut ongelmaksi lasten välillä, vaan he leikkivät yhdessä, vaikka yhteistä kieltä ei ollutkaan. Leikeissä ja toiminnassa muiden lasten kanssa maahanmuuttajataustainen lapsi pääsi oppimaan ja kokemaan uutta kieltä.

Toisena mielenkiintoisena tutkimustuloksena pohdimme päiväkotien isoja eroavaisuuksia siinä, kuinka niissä suhtauduttiin lapsen oman äidinkielen käyttöön päiväkodissa. Yhdessä päiväkodissa pyrittiin siihen, ettei lapsi leiki omalla kotikielilläään muiden saman kielisten kanssa ollenkaan ja lapsen ajateltiin olevan päiväkodissa opettelemassa suomea, eikä kotikielen näkyminen ollut toivottavaa. Kuitenkin opinnäytetyömme pohjautuvan teorian mukaan Paavola & Talib (2010, 231-232) korostavat äidinkielen olevan osa lapsen identiteettiä ja pitävätkin tuhoisana lapsen itsetunnon ja identiteetin kehitykselle kieltää lasta puhumasta äidinkieltään päiväkodissa. Toisessa päiväkodissa siitä nähtiin olevan maahanmuuttajataustaiselle lapselle paljon hyötyä, jos ryhmässä oli muita saman kielisiä lapsia ja myös henkilökunta oli kiinnostuneita oppimaan lapsen kieltä, jolloin oppiminen olikin molemminpuolista. Kuitenkin, kaikissa tutkimuksemme kohteena olevissa päiväkodeissa toiminnan pääasiallisena kielenä oli aina suomi ja lapsen ajateltiin ensisijaisesti opettelevan päiväkodissa suomea. Hujala & Turjan (2017, 240) mukaan maahanmuuttajataustaisten lasten onkin todettu sopeutuvan päiväkotiin paremmin, jos samassa lapsiryhmässä on muitakin saman kulttuurin ja kielen edustajia. Pidämme tutkimuksemme havaintoa näistä eroavaisuuksista päiväkotien välillä mielenkiintoisena, sillä alueellisesti kaikki päiväkodit sijaitsevat lähellä toisiaan ja ovat kaikki Oulun kaupungin päiväkoteja. Linjaus tässä asiassa oli siis selkeästi hyvin päiväkoti- ja henkilökunta-kohtainen.

Opinnäytetyömme osoittaa, että tutkimuksemme kohteena olleissa Oulun kaupungin päiväkodeissa koettiin olevan riittävästi keinoja vastata maahanmuuttajataustaisen lapsen kanssa kohdattaviin haasteisiin. Vaikutusta tähän oli selkeästi sillä, että maahanmuuttajataustaisia lapsia oli ollut näissä päiväkodeissa pitkään ja varhaiskasvattajilla oli hyvä ja pitkä kokemus maahanmuuttajataustaisten lasten kanssa työskentelystä. Tärkeänä pidettiin ajan antamista ja läsnäoloa lapsella, jolla nähtiin olevan suuri merkitys luottamuksen ja hyvän vuorovaikutuksen saavuttamiseksi. Esille nousi myös varhaiskasvattajille pidettävät koulutukset, joissa käsiteltiin maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatusta, näistä koulutuksista oli saatu keinoja vanhempien kohtaamiseen ja asioiden esille ottamiseen. Tuen saamista eri tahoilta, esimerkiksi kieliharjoittelijoilta ja kotikielen

opettajilta, pidettiin tärkeänä. Tärkeä työväline oli myös työssä kertynyt kokemus ja sen jakaminen. Lisäksi käytössä oli erilaisia kuvaohjelmia ja salamatulkkaukset, jotka toivat apua kielellisiin haasteisiin niin lasten kuin perheiden kanssa. Tutkimuksemme tuo ilmi myös sen, että varhaiskasvattajien mielestä olisi tärkeää huomioida maahanmuuttajataustaiset lapset lapsiryhmän koossa pienentämällä sitä.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi on osaltamme ollut hyvin monivaiheinen ja pitkäkestoinen. Aloitimme opinnäytetyömme työstämisen syksyllä 2017, jolloin jo tiesimme haluavamme tehdä opinnäytetyön koskien maahanmuuttajalapsen varhaiskasvatusta. Tutkimussuunnitelman työstäminen vaati paljon aikaa ja aihe muokkautui useasti. Tutkimussuunnitelmaa tehdessä ja sen palauttaessamme aiheenamme oli maahanmuuttajalapsen varhaiskasvatus ja sen merkitys lapselle, näkökulmana varhaiskasvattajan kokemukset. Se kuitenkin muokkaantui vielä kevään 2018 aikana. Keväällä 2018 olimme yhteydessä Oulun kaupungin varhaiskasvatusjohtajaan, jolta saimme hyväksynnän opinnäytetyömme tekemiselle ja tietoa päiväkodeista, joissa oli paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Elokuussa 2018 käynnistimme tosissamme opinnäytetyöprosessin ja tutkimusaiheeksi rajautui silloin maahanmuuttajalapsen päiväkotiin sopeutumisen haasteet ja niihin vastaaminen, johon halusimme rajata näkökulmaksi lapsen näkökulman. Pehdyimme laajasti teorian tiedon avulla maahanmuuttajiin, maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatukseen ja monikulttuurisuuteen. Haimme tutkimusluvan Oulun kaupungin varhaiskasvatusjohtajalta ja saimme hyväksytyt tutkimusluvan lokakuussa 2018. Tutkimusluvan saatuaamme otimme yhteyttä niihin Oulun kaupungin päiväkoteihin, joissa tiesimme olevan paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Saimme opinnäytetyöhön mukaan neljä päiväkotia, joista kahdesta saimme mukaan kaksi haastateltavaa ja kahdesta yhden haastateltavan eli yhteensä 6 haastateltavaa, mikä oli mielestämme sopiva määrä. Laadimme kokoaamme teorian tiedon pohjalta teemahaastattelun, jonka pohjalta toteutimme haastattelut päiväkodeissa marraskuussa 2018. Haastatteluiden jälkeen litte-roimme ja analysoimme haastattelutulokset, sekä kirjoitimme niiden pohjalta tutkimustulokset. Sitten hioimme vielä keräämäämme teorian tietoa ja laadimme johtopäätökset. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme saaneet toisiltamme valta-van paljon tukea ja selvittelleet haastavatkin tilanteet yhdessä. Olemme huoman-neet, että tehdessämme työn yhdessä olemme saaneet siihen paljon laajemman näkökulman. Kahdestaan työn tekeminen on kuitenkin vaatinut meiltä molem-

milta sekä aikataulujärjestelyjä että joustamista molemmin puolin, jossa mielestämme olemme kuitenkin onnistuneet hyvin ja saaneet yhdessä aikaan kattavan opinnäytetyön.

Opinnäytetyön teoriaosuuden kokoaminen tuotti osittain haasteita, sillä aiheeseen liittyvää kirjallisuutta, valmiita tutkimuksia ja opinnäytetöitä oli vielä hyvin niukasti saatavilla. Jouduimme siis käyttämään paljon aikaa sisällöllisesti antoisaa ja tarpeeksi laajan teoreettisen viitekehyksen saavuttamiseksi. Olemme kuitenkin kaiken työmäärän jälkeen erittäin tyytyväisiä saavutettuun teorial tietoon. Haastatteluiden kautta saamamme tieto toi esiin uusia puolia päiväkotien sopeutumiseen liittyvistä haasteista ja niihin vastaamisesta, mikä vahvisti meidän ammatillista osaamistamme. Toisaalta osa haastattelutiedosta toisti teorial tietoa, mikä vahvisti tulostemme luotettavuutta. Siitä saatoimmekin päätellä, että olemme haastatteluiden kautta saavuttaneet oikeanlaista tietoa aiheesta. Saavutimme työmme tavoitteen mielestämme monipuolisesti ja olemme tyytyväisiä työskentelyymme. Saamamme tulokset ja johtopäätökset vastaavat asetettuihin tutkimuskysymyksiin hyvin. Kaiken kaikkiaan olemme mielestämme onnistuneet hyvin niin teorial tiedon kasaamisessa kuin tavoitteiden ja tutkimuskysymysten vastausten saavuttamisessakin.

Tutkimuksessamme puhutaan Oulun kaupungin päiväkodeista, mutta tätä opinnäytetyötä lukevan on hyvä huomioida, että tutkimukseemme osallistui vain neljä Oulun kaupungin päiväkotia, jotka sijaitsivat alueellisesti lähellä toisiaan. Tutkimuksemme tuloksia ei siis voi yleistää koskemaan kaikkia Oulun kaupungin päiväkoteja, sillä tulokset olisivat voineet olla hyvin erilaisia, mikäli tarkastelun alla olisikin ollut kauempana maahanmuuttajien asuttamilta alueilta sijaitseva päiväkoti. Tutkimustulokset ovat kuitenkin luotettavia alueella, jossa päiväkodit sijaitsevat ja kertovat hyvin tutkimuksemme kohteena olevien päiväkotien tilanteesta.

Jo haastatteluvaiheessa pystyimme huomaamaan tulevassa analyysissä esiin nousevia asioita ja johtopäätöksiä, mihin tulemme päätyämään, sillä saavutimme

halutun saturaation haastatteluja tehdessämme. Asiat, jotka haastattelusta nousivat esiin, olivat hyvin samansuuntaisia luomamme teoriapohjan ja muodostamiemme olettamusten kanssa, tai päinvastoin täysin erilaisia, jolloin pääsimme tutkimusongelmamme ytimeen. Nämä asiat myös lisäsivät osaltaan tutkimuksen luotettavuutta. Opinnäytetyömme luotettavuutta voi mitata myös reliabiliteetin ja validiteetin käsitteillä, jotka mielestämme saavutimme. Hyvä tieteellinen käytäntö toteutui koko opinnäytetyöprosessimme ajan aina teoriapohjan rakentamisesta, tutkimusluvan hakemisesta ja yhteistyöpäiväkotien etsimisestä opinnäytetyön johtopäätösten kirjaamiseen ja opinnäytetyön luotettavuuteen saakka. Vaikka opinnäytetyömme tutkimuskysymys ja siihen saadut vastaukset olivat melko laaja-alaisia, onnistuimme kuitenkin keräämään vain tutkimuksemme kannalta olennaiset tiedot.

Aineiston analyysia tehdessämme huomasimme hyvin nopeasti, että vastauksia kuhunkin teemaan löytyi useasta eri haastattelun vaiheesta, eikä vain kohdasta, missä teemasta oli puhuttu, sillä haastateltavat saattoivat poiketa asiaan jo ennen asiasta kysymistä tai myöhemmässä vaiheessa, kun asiasta oli aiemmin jo puhuttu. Tämä vaati erityistä tarkkaavaisuutta aineiston luokittelussa ja meidän olikin käytävä aineistoa läpi useaan kertaan huolellisesti. Analysoinnissa keskityimme tietoon, mikä kertoi asioista lapsen näkökulmasta katsottuna ja siitä, millaista tukea lapsi tarvitsee kohtaamiinsa haasteisiin. Aineistoa läpi käydessä oli tärkeää osata rajata tietoa vain siihen, mikä käsitteli asiaa lapsen näkökulmasta katsottuna, jonka vuoksi jouduimmekin rajaamaan opinnäytetyöstämme pois mielenkiintoisia keskustelunaiheita. Näistä kuitenkin saimme hyviä ajatuksia jatkotutkimuksen aiheiksi jollekin toiselle opinnäytetyötutkijan tekijälle.

Tekemämme haastattelut toivat ilmi, että juuri näissä päiväkodeissa on aina ollut paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Olisi ollut mielenkiintoista selvittää, millälaisia tuloksia olisimme saaneet sellaisissa päiväkodeissa, joissa maahanmuuttajataustaisia lapsia on vain vähän; olisiko silloin tutkimustulos ollut erilainen ja miten se olisi ollut erilainen. Tässä tapauksessa kuitenkin tutkimuksesta olisi

tullut liian laaja, jonka vuoksi jouduimme rajaamaan haastattelut niin, että toteutimme ne vain niissä päiväkodeissa, joissa oli paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia. Jatkotutkimuksen paikka voisikin olla siinä, miten maahanmuuttajataustainen lapsi sopeutuu päiväkotiin, jossa ei ole muita maahanmuuttajataustaisia lapsia tai heitä on vain muutama.

Toinen mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe voisi koskea maahanmuuttajavanhempien ja päiväkodin henkilökunnan välistä kommunikointia, josta haastateltavilla oli paljon kerrottavaa, mutta keskityimme tässä opinnäytetyössämme nyt lapsen näkökulmaan ja lapsen kohtaamiin haasteisiin. Erityisesti kiinnostamaan jäi selkeä varhaiskasvattajien kohtaama haaste siitä, kuinka maahanmuuttajaäidit jäivät sivurooliin asioidessaan kodin ulkopuolella ja päiväkodissa, jossa lapsen ja perheen asioita hoiti usein vain isä. Äiti ei aina saanut tulla edes päiväkodin pihalle ja jos äiti oli mukana keskusteluissa, vastasi hänelle osoitettuihin kysymyksiin aina isä. Kolmantena jatkotutkimusaiheena pohdimme, että Oulun kaupungin päiväkodit voisivat hyötyä suuresti opiskelijan opinnäytetyönä tekemästä oppaasta päiväkodeille, joka käsittelisi maahanmuuttajataustaisten lasten tukemista varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tutkimustulokset voisivat toimia hyvänä pohjana tuolle oppaalle. Oppaan avulla päiväkoteihin saataisiin yhtenäiset toimintalinjat ja se parantaisi maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen laatua.

Kaiken kaikkiaan olemme opinnäytetyötutkimukseemme hyvin tyytyväisiä ja koemme, että koko prosessi on ollut mielenkiintoinen ja antoisa. Olemme tämän työmme kautta saaneet paljon työvälineitä maahanmuuttajataustaisten lasten parissa työskentelemiseen, joita tulemme varmasti käyttämään tulevassa työsämme valmistuttuamme. Opinnäytetyö on kehittänyt ammattitaitoamme laajasti, sillä saimme paljon tietoa maahanmuuttajataustaisen lapsen varhaiskasvatuksesta. Pidämme tietoa hyvin arvokkaana, etenkin kun maahanmuuttajataustaisten lasten määrä on kasvussa ja he tulevat varmasti olemaan osa työnkuvaamme. Oli hienoa huomata se, kuinka varhaiskasvattajat näkivät jokaisen lap-

sen ainutkertaisena ja sen, miten jokainen lapsi haluttiin kohdata yksilönä. Opin-
näytetyömme myötä myös oma arvomaailmamme kirkastui ja opimme näkemään
varhaiskasvattajan roolin entistä arvokkaampana ja työnkuvan monipuolisem-
pana.

LÄHTEET

Ahonen, L. 2017. Haastavat kasvatustilanteet – Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Alila, K. & Parrila, S. 2011. Lapsen arki ja vuorovaikutus varhaiskasvatuksessa. Oulu: Uniprint Oulu11

Eerikkilä, A. & Kangas, M. 2011. Meille tulee maahanmuuttajalapsi, vinkkejä päivähoidon arjen sujumiseen. Viitattu 22.1.2019.
<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/35644/Meille%20tulee%20maahanmuuttajalapsi.pdf?sequence=1>

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Halme, K. & Vataja, A. 2011. Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus. Hämeenlinna: Tammi.

Helamaa, T. (2018) Maahanmuuttajien määrä. Väestöliitto. Viitattu 25.9.2018.
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hujala, E. & Turja, L. 2017. Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Infopankki. Tietoa Oulusta 2018. 12.9.2017.
<https://www.infopankki.fi/fi/oulu/tietoa-oulusta> Viitattu 10.9.2018.

Jyväskylän Yliopisto, 2015. Laadullinen tutkimus. Viitattu 5.9.2018.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä – Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print

Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Tampere: Vastapaino. E-kirja. Viitattu 1.10.2018. <https://www.elibslibrary.com/fi/bookshelf>, OUTI- kirjastot verkkokirjahylly.

Köngäs, P. 2015. Ulkomaalaisten määrä tuplaantui Oulussa kymmenessä vuodessa - määrän odotetaan lisääntyvän. Yle Uutiset 13.5.2015. <https://yle.fi/uutiset/3-7993039> Viitattu 10.9.2018.

Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta. Kajaanin ammattikorkeakoulu. Viitattu 9.9.2018. <http://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta?contentid=99611dfb-eeca-4890-9e20-55373a9ad49a&refreshTree=0#Aineiston%20analyysin%20yleisi%C3%A4%20l%C3%A4ht%C3%B6kohtia>

Mahkonen, S. 2016. Varhaiskasvatuslaki. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Mäkinen, O. 2005. Tieteellisen kirjoittamisen ABC. Helsinki: Tammi.

Nurmilaakso, M. & Välimäki, A-L. 2011. Lapsi ja kieli – kielen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Unigrafia Oy – Yliopistopaino

Paavola, H. & Talib, M-T. 2010. Kulttuurinen moninaisuus päiväkodissa ja koulussa.

Reunamo, J. 2007. Tasapainoinen varhaiskasvatus. Helsinki: WSOY.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Tampere: Juvenest Print – Suomen Yliopistopaino Oy. Opetushallitus. Viitattu 16.9.2018. https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Saatekirjeet haastateltaville

Liite 2. Haastatteluteemat haastateltaville

Liite 1.

HAASTATTELUN SAATEKIRJE

Opiskelemme Lapin ammattikorkeakoulun Kemin yksikössä sosionomeiksi. Opinnäytetyömme aiheena on maahanmuuttajalapsen päiväkotiin sopeutumisen haasteet ja niihin vastaaminen. Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää, mitä haasteita maahanmuuttajalapsi kohtaa päiväkotiin sopeutumisessa ja miten maahanmuuttajalapsen sopeutumisen haasteisiin vastataan.

Opinnäytetyömme tiedonkeruumenetelmänä käytämme haastattelua. Haastattemme Oulun kaupungin päiväkotien työntekijöitä ja haastattelut toteutetaan päiväkodeissa, joissa on kokemusta maahanmuuttajataustaisista lapsista. Haastattelut toteutetaan parihaastatteluna ja yksi haastattelu kestää yhden (1) tunnin ajan. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista.

Toteutamme haastattelun teemahaastatteluna ja annamme etukäteen haastateltaville teemat, joita haastattelussa käsittelemme. Näiden teemojen avulla haastateltavat voivat valmistautua haastatteluun.

Toivomme, että saamme luvan tallentaa haastattelut, jotta pystymme toteuttamaan haastattelut tunnin aikana, eikä aikaa menee vastausten kirjoittamiseen haastattelutilanteessa. Näin myös haastattelutietojen luotettavuus säilyy, kun ne eivät jää vain muistimme varaan. Tallenteet ovat vain omaan käyttöömme ja opinnäytetyön valmistuttua hävitämme haastatteluun liittyvät tiedostot tutkimuseettisten perusteiden mukaisesti. Käsittelemme aineistoa niin, että haastateltavat pysyvät anonyymeina, eikä heitä voi valmiista opinnäytetyöstä tunnistaa. Opinnäytetyön valmistuttua toimitamme haastateltaville linkin valmiiseen opinnäytetyöhön.

Osallistumalla haastatteluun annat meille arvokasta tietoa maahanmuuttajalasten päiväkotiin sopeutumisen haasteista ja niihin vastaamisesta omien kokemus-

tesi ja havaintojesi kautta. Tietojesi avulla voimme tuottaa Oulun kaupungin päiväkodeilla uutta tietoa, jota voitte opinnäytetyömme valmistuttua hyödyntää työsänne.

Kiitämme teitä jo etukäteen, ja arvostamme antamaanne aikaa ja tietoa. Toivomme, että tuotte esille juuri omia kokemuksianne ja näkemyksiänne aiheesta. Mikäli teillä ilmenee kysyttävää haastatteluun tai opinnäytetyöhömmme liittyen, olettehan yhteydessä.

11.11.2018

Mirva Laakkonen
mirva.laakkonen@edu.lapinamk.fi

Heini Syvänen
heini.syvanen@edu.lapinamk.fi

Liite 2.

Haastatteluteemat haastateltaville

HAASTATELTAVAN TAUSTATIEDOT

- Ammatti?
- Kauanko olet työskennellyt alalla?
- Kauanko olet työskennellyt maahanmuuttajalasten parissa?
- Minkä ikäisten lasten ryhmässä työskentelet?

1 MAAHANMUUTTAJALAPSET PÄIVÄKODISSA

- Maahanmuuttajien määrän kasvun näkyminen päiväkodissa
- Maahanmuuttajalasten kotimaa ja äidinkieli

2 MAAHANMUUTTAJALAPSEN HAASTEET VARHAISKASVATUKSESSA/PÄIVÄKODISSA

- Maahanmuuttajalapsen leikki ja toiminta päiväkodissa
- Mitä haasteita tulee/on tullut?
- Mistä haasteet tulevat?
- Miksi ne ovat haasteita?

3 PÄIVÄKODIN HAASTEET MAAHANMUUTTAJALASTEN KOHTAAMISESSA

- Mitä haasteita tulee/on tullut esiin?
- Miten päivähoito vastaa/on kyennyt vastaamaan haasteisiin?

4 MAAHANMUUTTAJALAPSEN PÄIVÄHOIDON ALOITUS

- Millaisia haasteita lapsi kohtaa aloittaessaan päiväkodin?
- Miten päivähoito vastaa näihin haasteisiin?

5 MAAHANMUUTTAJALAPSEN KIELI JA KULTTUURI

- Millainen on lapsen kielitaito ja mikä merkitys sillä on lapselle?
- Millainen vaikutus lapsen kielitaidolla on lapsen toimimiseen päiväkodissa?
- Millaisia kielellisiä haasteita lapsi kohtaa päivähoidossa?

- Kuinka päivähoito vastaa lapsen kielellisiin haasteisiin?
- Millaista on lapsen vuorovaikutus muiden lasten/aikuisten kanssa?
- Millainen merkitys lapsen vuorovaikutustaidoilla on?
- Mitä haasteita lapsen kulttuuri-identiteettiin liittyen tulee/on tullut vastaan?
- Mitä eri kulttuureihin liittyviä haasteita tulee/on tullut vastaan? Miten haasteisiin vastataan?

6 MAAHANMUUTTAJALAPSEN SOSIAALISET HAASTEET

- Mitä haasteita maahanmuuttajalapsi kohtaa/on kohdannut vertaisryhmään mukaan pääsemisessä?
- Kohdistuuko maahanmuuttajalapseen syrjintää toisten lasten osalta
- Miten maahanmuuttajalapsia kohdellaan vertaisryhmässä? Liittykö kohteluun haasteita?
- Miten haasteisiin on vastattu/vastataan?

7 VAPAA SANA

- Muita asioita, joilla on merkitystä maahanmuuttajalapsen päiväkotiin sopeutumisen / jotka ovat haasteita lapselle päiväkodissa yms.